

Neakivaizdinis VILNIUS

Nr.

16

Bėga 2642
gatvės

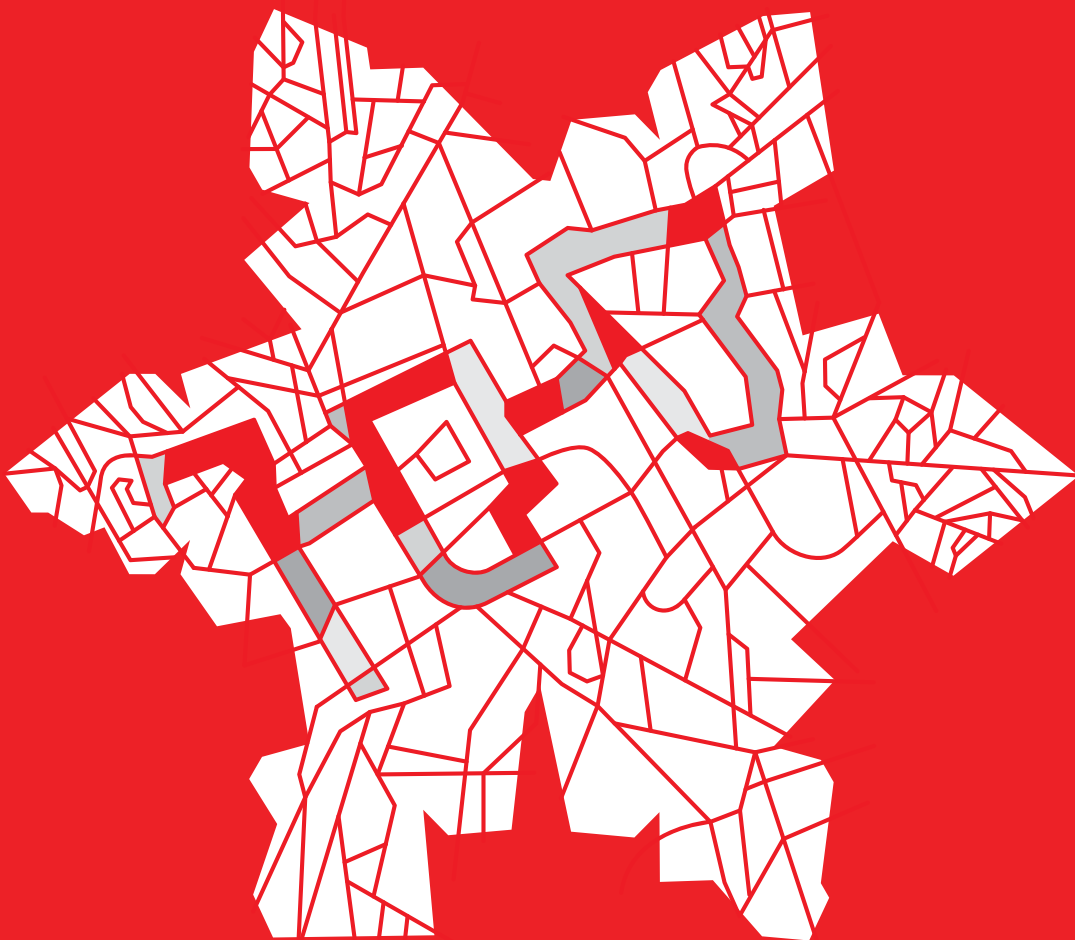
Gatvių kolekcionieriaus
žemėlapis

Pokalbis su Arūnu Gelūnu
ir Urte Neniškyte

Kur slypi
Vilniaus galios?

Istorijos
įdomybės

Vilniečiai energijos
virsmuose

2022 Žiema

Lietuviškai

Gražių švenčių!

[Grazhiu shvenchiu]

Angliškai

Happy Holidays!

[Hepi Holideiz]

Lenkiškai

Wesołych świąt!

[Vesolych śviont]

Totoriškai

Hayırlı bayramlar!

[Chaiyrli bayramlar]

Karaimų kalba

Kutlu chydžlar!

[Kutlu chydžlar]

Jidiš kalba

A freileche Chanuke!

[A freileche chanuke]

Lotyniškai

Felicia festa.

[Felicija festa]

Vilnius – gilių šaknų miestas jauna širdimi. Vilnietišumą kuria jautrumas praeičiai ir dabarčiai, vaizduotė.

Keliaudami į Vilniaus 700 metų jubiliejų, apmąstome ir perkuriame mitus. Patiriame melancholiją ir džiaugsmą, žaidžiame. Šio numerio tekstuose žodį ŠVENTĖ parašėme 13 kartų.

Nes Vilnius – tarsi daugiasluoksnis tortas. Čia gyvena 128 tautybių žmonės, ir net sveikinti su šventėmis galima mažiausiai trylika kalbų.

Paprašėme vilniečių ir miesto svečių, kad pamokytų užrašyti ir ištarti sveikinimus trylika kalbų, šimtmečius skambėjusių arba per dešimtmečius įsitvirtinusių mūsų sostinėje. Beveik visos jos Vilniaus gatvėse, namuose, parduotuvėse gyvuoja iki dabar.

Žurnalo puslapiuose rasite ir pasislėpusius gimtadienio sveikinimus trylika kalbų. Vilniuje tarp savo pažįstamų tikrai sutiksite žmogų, kurį galėsite pasveikinti viena iš jų. Su gimtadieniu, Vilniau, linksmų švenčių, vilniečiai!

Vilniečiai energijos virsmuose

Donatas Jokūbaitis

Manto Judriaus nuotraukos

Energija yra gyvenimas, ji suka mus gyvenimo rate. Kaip judesį paversti naudinga energija, galvojo ir vilniečiai, mat saulės panaudojimo energijai išgauti reikėjo palaukti iki XX amžiaus. Pirmieji į energijos gamybos darbą stojo vėjas ir vanduo. O dabar Energetikos ir technikos muziejuje galima išgauti žaibą ir sužinoti, kokie energijos virsmai miestiečių laukia ateityje.

Vėjo malūnai Vilniui ne nauji. Tačiau miestui geriau dirbo vandens malūnai. Vilnelės upėje nuo Rokantiškių iki Vilniaus pilių teritorijos jų būta keleto.

Pirmoji žinia apie vandens malūną prie Vilnelės mus pasiekia iš 1524 metų Žygimanto Senojo privilegijos, kuria šveicarui Karoliui Vernartui leidžiama steigti vandens malūną dabartinio Užupio teritorijoje. Įdomiausia, kad dažniausiai šie vandens malūnai malė ne grūdus, o skudurus, iš jų gamino popierius.

Iš malūno šilumos negausi, tad šiluminę energiją teikė malkos. Kadangi neturėjome iškastinio kuro, labai svarbi Vilniaus miesto vieta buvo malkų turgus. Jis klestėjo ten, kur šiandien rasite Malkų turgaus skverą, ribojamą Pylimo ir Naugarduko gatvių, o jame – barą „Paviljonas“. Malkomis ten prekiaavo nuo XIX amžiaus pabaigos iki XX amžiaus vidurio. Dar XIX amžiaus antroje pusėje malkomis buvo prekiauta Lukiškių turgavietėje. Malkos dar pleškėjo krosnyse, o gatvėse įvyko svarbus

virsmas. XIX amžiuje intensyvėjant visuomeniniam gyvenimui nuspręsta apšviesti miesto gatves tamsiuoju paros laiku, tam irgi reikėjo šiluminės energijos. Iš pradžių buvo naudojamas kanapių aliejus, vėliau – spirito ir terpentino mišinys, o paskutinis energijos šaltinis iki pradedant naudoti elektrą – medienos dujos. Jos buvo gaminamos aukštoje temperatūroje be deguonies kaitinant medieną, vadinamuoju pirolizės būdu. Tam tikslui dabartinio Operos ir baletų teatro vietoje buvo

Muziejuje pristatomi praeities, dabarties ir ateities energijos virsmai.

Ant Neries kranto 1903 m. iškilo pirmoji Vilniaus pramoninė elektrinė.

pastatytas dujų fabrikas. Dujos miesto žibintuose degė nuo 1864 metų iki XX amžiaus pradžios.

Didįjį perversmą energetikoje padarė elektra. Ji eliminavo ir dujinius, ir sostinės gatvėse įsitačiusius žibalius žibintus, net iš gyventojų būstų pradėjo vangiai išstūminėti žvakes ir žibalinės lempas.

Energija yra ir meilė. Jei ŠVENČIATE Valentino dieną, paminite ir pirmosios pramoninės Vilniaus elektrinės gimtadienį: 1903 metų vasario 14-ąją elektrinė pagamino pirmąsias kilovatvalandes. Ne apie romantiką galvojo elektrinės eksploatatoriai. Norėta ją paleisti 1903 metų sausio 1-ąją, bet išvakarėse kilusi audra sudaužė ant laido sukabintus žibintus. Romantikos vis tiek būta, mat elektrinės pastatas ne tik puikiai suprojektuotas, bet ir papuoštas Boleslavo Balzukiewicziaus skulptūra „Elektra“, iškilusia 1905 metais. Moteris su laurų vainiku ant galvos laiko žibintą su elektros lempute, prie jos kojų parkritęs vyras išmeta gėstančią fake-lą – naujos šviesos eros pradžia. Galbūt skulptorius taip norėjo atsilyginti savo mokslų mecenatui

Romantikos vis tiek būta, mat elektrinės pastatas ne tik puikiai suprojektuotas, bet ir papuoštas Boleslavo Balzukiewicziaus skulptūra „Elektra“, iškilusia 1905 metais.

Jozefui Montvilai. Būtina paminėti: garsusis verslininkas, bankininkas ir filantropas Jozefas Montvila karštai dirbo prie elektrinės projekto ir įtikino vilniečius, kad miestui gyvybiškai būtinos naujovės. Miestiečiai pirkė elektrinės akcijas ir savo lėšomis prisidėjo prie naujo Vilniaus energijos virsmo.

Virsmų patyrė ir skulptūra. Ji stovėjo iki 1958 metų, kol buvo sunaikinta sovietų. Idėja ją atstatyti kilo Lietuvos energetikams 1978 metais susibūrus į veteranų klubą. Gauti visi leidimai, išskyrus Vilniaus miesto partijos komiteto. Tad nauja Petro Mazūros atkurta skulptūra iškilo tik po šešiolikos metų.

Vilniaus elektrinė sėkmingai veikė iki Pirmojo pasaulinio karo, ir net per jį tuomečiam direktoriui pavyko išsaugoti įrenginius. Carinė valdžia norėjo technologinę įrangą išvežti į Rusijos teritoriją, mat bijojo, kad vokiečiai gaminamą elektrą naudots spygliuotai vielai įelektrinti, kuria esą aptvers visą Vilnių.

Elektrinės pastatas atlaikė karą ir tęsė pavyzdinio pastato gyvavimą: lenkmečiu inžinieriai važiuodavo jo pažiūrėti kaip gerojo statybos pavyzdžio.

Tarpukariu elektrinė buvo modernizuota. Šv. Rapolo bažnyčios vikaras 1926 metų spalio 6 dieną, šventindamas naują 1 800 kW „Brown-Boveri“ įmonės turbogeneratorių, pasakė tokius žodžius: „Pagaliau elektra ir žaibai galės būti saugomi

šioje dėžėje ir po visą miestą išsivaikščioti gražia šviesele. Pagaliau įveikėme gamtą.“ Tačiau Antrojo pasaulinio karo pabaiga įveikė ir pačią gamtą nugalėjusią elektrinę. Atsitraukdami Vermachto kariai gavo įsakymą sunaikinti elektrinės įrangą. Vilties švieselė buvo: demoralizuoti vokiečių kariai žadėjo nesprogdinti elektrinės, jei gaus penkis kilogramus lašinių. Tačiau jų karo laiku neatsirado, ir elektrinė krito.

Susprogdinta elektrinė buvo atstatyta taip pat sparčiai, kaip ir pastatyta. Jėgainė energiją teikė iki 1981 metų. Tik paskutiniai jos darbo dešimtmečiai buvo skirti daugiausia ne elektros, o šiluminės energijos, kuria šildėsi Žirmūnų ir Šnipiškių gyventojai, gamybai. Paskutiniai technologiniai įrenginiai išjungti 1998 metais, o nuo 2000 metų prasideda Energetikos ir technikos muziejaus istorija.

Neaprašinėsiu steigimo niuansų, o pasakysiu, kad šiandien tai yra Energetikos ir technikos muziejus, kuris šią žiemą lankytojus kviečia nustebti. Nauja interaktyvios ekspozicijos dalis „Virsmo salė“ pasakoja apie žmogaus ir energijos santykių

Smalsumą kelia didžiausios Baltijos šalyse Faradėjaus narve esančios „Tesla“ ritės.

„Virsmo salėje“ dirbo inžinierių komanda. Jos kūriniai leidžia patirti, kaip energiją naudosime ateityje.

visumą. Ekspozicija pristato praeities, dabarties, o svarbiausia – ateities energijos virsmus. Kaip sako muziejaus direktorius Mykolas Bistrickas ir vyriausiasis fondų saugotojas Vladas Burokas, „Virsmo salės“ ekspozicijos teminė ašis – žmogaus santykių su energija visuma. Galima apžvelgti keturias temas: energijos išgavimą, kaupimą, jos perdavimą ir vartojimą.

Lankytojams atidengti elektrinės kamino pamatai, rasti įrenginėjančias naujas erdves, jie – milžiniški. Kodėl? Kaminas turėjo būti labai aukštas, kad dūmai, likę po kietojo kuro deginimo, kiltų aukštai ir nekristų ant miestiečių galvų. Gana simboliška, kad kamino nebėra, kaip ir ateityje neliks kietojo kuro. Reikia pereiti prie atsinaujinančios

energetikos, tai yra dabartis. O ateitis priklauso branduolinei arba karštajai sintezei, kuri pagrįsta vandenilio skaidymu. Jai naudojamas radioaktyvusis kuras. Manoma, kad energetikos ateitis yra karštosios sintezės reaktoriai, kuriuose kaip Saulėje bus generuojama energija. Ekspozicijoje daug kalbama ir apie šiluminę energiją. Kaip ją galima sukaupti? Taip, įmanoma kaupti karjeruose kaip vandenį. Ir žmogaus energijos laukia permainingos: mažieji lankytojai išmoks įgauti tiek energijos, kad galės pakelti savo tėčius. Bet tai padaryti galima tik muziejuje.

Smalsumą kelia didžiausios Baltijos šalyse Faradėjaus narve esančios „Tesla“ ritės. Taip, taip, tos pačios, kurios mokslinės fantastikos filmuose su-

Smalsumą kelia didžiausios Baltijos šalyse Faradėjaus narve esančios „Tesla“ ritės. Taip, taip, tos pačios, kurios mokslinės fantastikos filmuose sukuria elektros išlydį patalpose ar net ant žmogaus!

nėra. Kiekvienas interaktyvus objektas buvo sukurtas inžinierių komandos. Ji atsakė ir į klausimą, ar paprastas vilnietis gali turėti supergalių. Galėsite „duoti žaibą“ bičiuliui tikrąja ta žodžio prasme. Tai padaryti padės Van de Grafo generatorius, kuris sukelia elektrostatinį krūvį ir paaiškina teigiamo ir neigiamo elektros krūvio veikimą. Norite būti panašūs į pasiiaušusį Albertą Einsteina? Tada reikės išdrįsti įsikrauti dešimties milijonų voltų įtampos. Patikėkite, tikrai liksite gyvi, tik laikinai gausite naują šukuoseną. Perskaity šį straipsnį, galite ruošti gyvai mėgautis mokslo išradimais „Virsmo salėje“.

kuria elektros išlydį patalpose ar net ant žmogaus! Muziejaus darbuotojai nuramins, kad žmogui, apimtam elektros išlydžio, nieko neatsitinka, nes jis dėvi kostiumą, pagamintą pagal Faradėjaus narvo principą. Koks tai principas, patirsite patys.

Ateitis šiek tiek priklauso ir robotams, todėl rasime remontuojamą robotą, kuris, nepaisant to, kad yra „remontuojamas“, mokys programavimo. Bus galima netgi gauti jo ranka pieštą portretą.

Šią virsmų ekspoziciją drąsiai galima vadinti europinio lygio, muziejaus darbuotojai žinių sėmėsi iš Koperniko mokslo centro Varšuvoje, Talino mokslo centro AHHA. Pasimokius iš gerųjų patirčių ir klaidų įkurta salė, kurios analogų Baltijos šalyse

Kur?

**Energetikos ir technikos
muziejuje, Rinktinės g. 2.**

Kada?

Nuo gruodžio pabaigos.

Daugiau

www.etm.lt

Senamiesčio kišenėje – šiuolaikinio meno namai

Jurgita Ogulevičiūtė-Guehlke
Manto Judriaus nuotraukos

Apie pusantro tūkstančio Lietuvos ir pasaulio kūrėjų meno darbų kolekcija nuo šiol turės nuolatinę sceną Bernardinų gatvėje. Ją sukaupęs privatus šiuolaikinio meno fondas „Lewben Art Foundation“ jau pamažu kuriasi keturių šimtmečių patirtį turinčiame pastate. Beveik metus specialistai, tyrinėję šį namą Vilniaus senamiestyje, lyg sumanūs detektyvai rankiojo praėjusių epochų ir buvusių šeimininkų paliktus ženklus. Vertingiausiuosius jų meno centras ketina atverti lankytojams, todėl virsti „baltu kubu“ – sterilia parodų erdve – jam niekaip nepavyks.

Per atvertus istorijos sluoksnius

Apie puspenkto šimto kvadratinų metrų erdvę antrajame Bernardinų gatvės 6-ojo namo aukšte dar tyliai laukia savo atgimimo. Kol kas – su atvertais sienų dažymo ir grindų sluoksniais – ji veikia panaši į tyrimų laboratoriją nei į sterilią šiuolaikinio meno

ekspozicijai skirtą vietą. „Nesinori tapti baltu kubu“, – turėdama galvoje tipiškas baltai dažytas parodines erdves, sako „Lewben Art Foundation“ direktorė Ugnė Bužinskaitė, vedžiodama mus su fotografu per skirtingų dydžių sales. Tačiau šių patalpų niekaip nesugrūsi į ankštą standartinių apibūdinimų dėžutę.

Būsima šiuolaikinio meno erdvė – lyg tyrimų laboratorija.

Būtent dabar, kai pasibaigė pastato tyrimo ir dar neprasidėjo konservavimo bei restauravimo darbai, nereikia daug fantazijos, kad suvoktum, – ši vieta pulsuoja kūryba ir laisve. Laisve tapti tuo, kuo nori, susikurti save. Galimybių erdvė čia – beribė. Tai junti, stovėdamas tarp tokių skirtingų salių ir jų sienų: vienos jų dar užsidangščiusios sovietinių tapetų skutais ar plytelėmis, kitos žioji skirtingų dažų sluoksniais ir atvertais

vertingais renesanso, baroko ar klasicizmo monumentaliosios tapybos lopiniais.

Per keturis gyvavimo amžius šis pastatas, įsikūręs Bernardinų gatvėje 6-12, sukaupė nemažai patirties: daug kartų jis nukentėjo nuo gaisrų, ne sykį buvo rekonstruojamas, perstatomas, keičiamas. Todėl per kone aštuonis mėnesius, kai pastate vyko tyrimo darbai, atradimų čia būta tiek, kad gali

Pro pastatą kasdien plaukia srautai žmonių, o viduje specialistai tarsi detektyvai atidengia vis naujus sluoksnius.

susisukti galva. Prie lango į Bernardinų gatvę po praardytu sovietiniu parketu tyrėjai rado dar senesnį, greičiausiai siekiantį XVIII amžių parketą. Senoji koklių krosnis, stovinti kampinėje salėje su vaizdu į Šiltadaržio ir Bernardinų gatves, privertė laužyti galvą ir specialistus. Jie vis dar ginčijasi, kuriam laikotarpiui ją tikslingiausia būtų priskirti.

Diena po dienos, sluoksnis po sluoksnio architektūros ir polichrominius tyrimus čia

atlikę specialistai jautėsi lyg detektyvai, rankiojantys skirtingų epochų ir buvusių šeiminių paliktus ženklus. Jie džiaugėsi naujais ir retais radiniais, tačiau būsimiems šio pastato šeiminkams atradimo džiaugsmas pynėsi su nauja atsakomybe ir vis dar nepradėtais remonto darbais. „Laikas, rodos, tirpsta“, – prasitarė U. Bužinskaitė, vardydamą mėnesiais trukusius patalpų tyrimus, rengtas ataskaitas, paruoštus vertybinių savybių sąrašus ir skaičiuodama savaites, laukiant Kultūros paveldo departamento atsakymo.

Jis ir daugybė kitų dėlionės dalių lems, kiek istorinių interjero detalių bus išsaugota ir atverta naujose „Lewben Art Foundation“ šiuolaikinio meno parodų ir edukacijos centro patalpose.

Bent viena žinia yra aiški. Tyrėjai atrado daugybę sovietmečiu užmūrytų perėjimo angų, kurias atvėrus per skirtingo dydžio sales lankytojų srautas laisvai tekės ratu. Tai – vis dar planuose, tačiau ir nepakeista daugiasluoksnė erdvė gyvena savo gyvenimą. Laikas, kaip sakė fondo vadovė, gal ir tirpsta, tačiau privatus parodų ir edukacijos centras jau priima svečius, kviečiamus į čia organizuojamus šiuolaikinio meno renginius.

„Mums didžiausia ŠVENTĖ bus tada, kai galėsime atidaryti visiškai rekonstruotas patalpas. Išsaugodami tiek senąją sienų tapybą, tiek pritaikydami šias erdves parodoms, kad čia galėtume pristatyti šiuolaikinį meną. Tai turėtų būti įspūdinga“, – sako fondo steigėjas ir valdybos pirmininkas Vilius Kavaliauskas. Naujojo meno centro laukia įspūdingas sąrašas rekonstrukcijos darbų, tačiau net jų sukuryje, žadama, mažų sustojimų menui švęsti bus.

Tyrėjai atrado daugybę sovietmečiu užmūrytų perėjimo angų, kurias atvėrus per skirtingo dydžio sales lankytojų srautas laisvai tekės ratu.

Meno stotelės

„Ta kasdienybė, galima sakyti, irgi yra šiokia tokia šventė. Šitos patalpos iš tikrųjų keičiasi nuolatos. Vienokios jos būna įprastą dieną, kitokios, kai prisipildo žmonių. Nuo jų patalpos atgyja, tarsi nušvinta kitaip, – sakė „Lewben Art Foundation“ valdybos narė Rita Kavaliauskienė. – Žmonių buvimas šitose erdvėse kuria ŠVENTĘ, gali pasidalyti su jais tuo, ką turi. Jų emocija ir yra šventė.“

Nuo praėjusio rudens, kai sename Bernardinų gatvėlės šeštuoju numeriu pažymėtame pastate pradėti patalpų tyrimai, būsimąjo privataus meno parodų ir edukacijos centro būstinė beveik ir nebūna tuščia. Iš pradžių ji prisipildė tyrimus atliekančių specialistų, bet jau vasaros pabaigoje sugarmėjo pirmieji lankytojai. Rugsėjūtį čia surengta pirmoji paroda „Paralelinės projekcijos“. Trijų mūsų šalies menininkų darbai apgyvendino Bernardinų gatvę (Vlado Suncovo „Nardinai“; šį topografinį kūrinį vis dar galima čia pamatyti), jaukų vidinį kiemą (Tomo Daukšos „Barzdotosis džiaugsmo fontanas“) ir didžiąją pastato salę (Lino Kutavičiaus „Šviesos formas“).

„Mes koncentruojamės į šiuolaikinį meną, bet šitas kontrastas labai gerai atrodo, ir mums jis labai patinka. Stengiamės daugelyje vietų išnaudoti klasikines erdves su šiuolaikiniu menu“, – „Lewben Art Foundation“ valdybos pirmininkas V. Kavaliauskas itin džiaugiasi naujomis istorija turtingomis patalpomis senamiesčio gatvėje. Ja srūva ne tik turistai, norintys apžiūrėti Šv. Onos ir Bernardinų bažnyčių komplekso ar parodų Bažnytinio paveldo muziejuje. Vilniečiai Bernardinų gatvę dažnai kerta trumpindami kelią iš senamiesčio į centrą, taip pat ją mina keliaudami į Bernardinų sodą, Vilniaus dailės akademijos paskaitas ir parodų erdves arba į Užupį ir atgal.

Privatus šiuolaikinio meno „Lewben Art Foundation“ parodų ir edukacijos centras judantiesiems šiuo maršrutu pamažu tampa dar viena stotele. Fondo kolekciją sudaro apie trijų šimtų XX amžiaus Lietuvos modernizmo dailės, šalies ir tarptautinių šiuolaikinio meno kūrėjų darbai nuo 1990-ųjų iki šių dienų. Apie keturiolika metų kaupiama per 1 500 kūrinių siekianti fondo kolekcija nuolatos pasipildo skirtingų medijų – tapybos, skulptūros, fotografijos, videodarbo, instaliacijų ir performansų dokumentacijų – eksponatais.

Nuo vilniečių higienos iki performansų

Tačiau Bernardinų gatvės namas, kuriame ir bus eksponuojami vertingi ir daugeliui dar nematyti šio fondo kūriniai, įdomus jau pats savaime, kaip ir daugelis šios trumpos gatvės namų. Seniausia pastato dalis siekia XVI amžių, o naujausi patalpų tyrimai atskleidė dar gerai išsilaikiusių interjero puošimo detalių iš renesanso, baroko ir klasicizmo laikotarpių. Beveik tris šimtus metų pasta-

tas priklausė Vilniaus katedros kapitulai, o sovietmečiu jame buvo įrengti Sanitarinio švietimo namai. Taigi kontrastinga ne tik šio Bernardinų gatvės 6-12 namo erdvė, bet ir istorija, nes jame įsikūręs meno centras rūpintis nebe vilniečių higiena, o menine vaikų bei suaugusiųjų edukacija, čia vyks neformalios diskusijos ir paskaitos.

Kol tvirtinami pastato restauravimo bei remonto darbai ir leidimai, „Lewben Art Foundation“ centro darbuotojai gyvena ne vien laukimu. Kalbėdami apie darbus jie jau gali remtis ne tik būsimuoju, bet ir būtuoju laiku,

Seniausia pastato dalis siekia XVI amžių, o naujausi patalpų tyrimai atskleidė dar gerai išsilaikiusių interjero puošimo detalių iš renesanso, baroko ir klasicizmo laikotarpių.

„Lewben Art Foundation“ įkūrėjai siekia šiuolaikinio meno ir senųjų pastato sluoksnių kontrasto.

tai yra vardyti pasiekimus. Vienas jų – lapkričio pabaigoje centre surengtas antrasis renginys, estų kuratorės Lilianos Hiob globojamųjų menininkų performansų vakaras.

Gruodžio viduryje startuoja trečiasis. „Lewben Art Foundation“ šiuolaikinio meno parodų ir edukacijos centras rengia meno „sugrįžtuves“. Jomis pagerbiamas tarptautinėje 59-ojoje Venecijos bienalėje Lietuvai atstovavęs Robertas Narkus ir jo kūryba. Taip fondas sudarys sąlygas lankytojams pamatyti dalį šio menininko ekspozicijos „Gut Feeling“, neseniai pargrįžusios iš Venecijos. Šio Vilniuje gyvenančio ir kuriančio menininko

darbams būdingas daugiasluoksniškumas, todėl nenuostabu, kad jo kūriniai puikiai jaučiasi dar kuriamoje įvairialypėje naujojo privataus meno centro erdvėje.

Kur?

Bernardinų g. 6-12

Daugiau

www.lewbenart.com

Naujausi patalpų tyrimai atskleidė detalių iš renesanso, baroko ir klasicizmo laikotarpių.

Bernardinų gatve srūva turistai, norintys apžiūrėti Šv. Onos ir Bernardinų bažnyčių kompleksą, vilniečiai trumpina kelią iš senamiesčio į centrą. Sauliaus Žiūros nuotr.

Karališkas obuolys

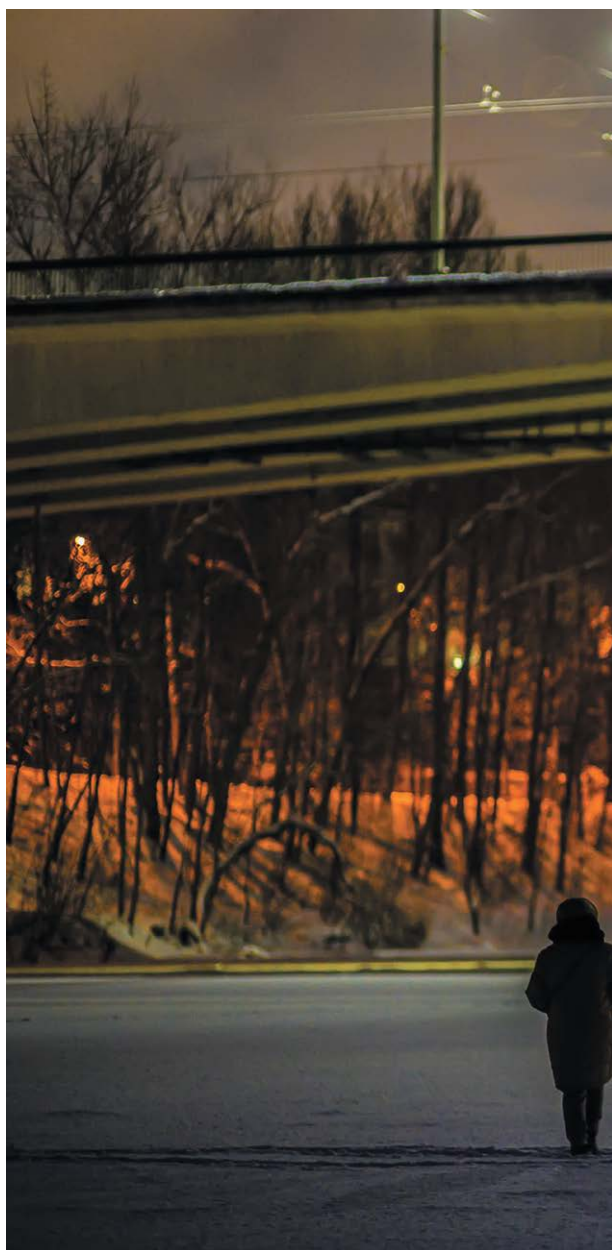
Denis Vėjas

Būdamas Antakalnio gyventoju dažnai pasirenku iki Vilniaus centro eiti pėsčias. Nesvarbu, kuriuo Neries krantu einu, kairiuoju ar dešiniuoju, kelias visada veda pro metalinį burbulą, išdidžiai kabantį po Žirmūnų tiltu.

Atsimenu šį burbulą nuo paauglystės, bet niekad jos nesigilinau į jo reikšmę. Skulptūra atrodė kaip mėnulis, pakibęs virš upės, – tuo ji man ir patiko. Matydavau ją beveik kasdien, ir mano paties sugalvota reikšmė tarsi įsipaišydavo į miesto mitologiją.

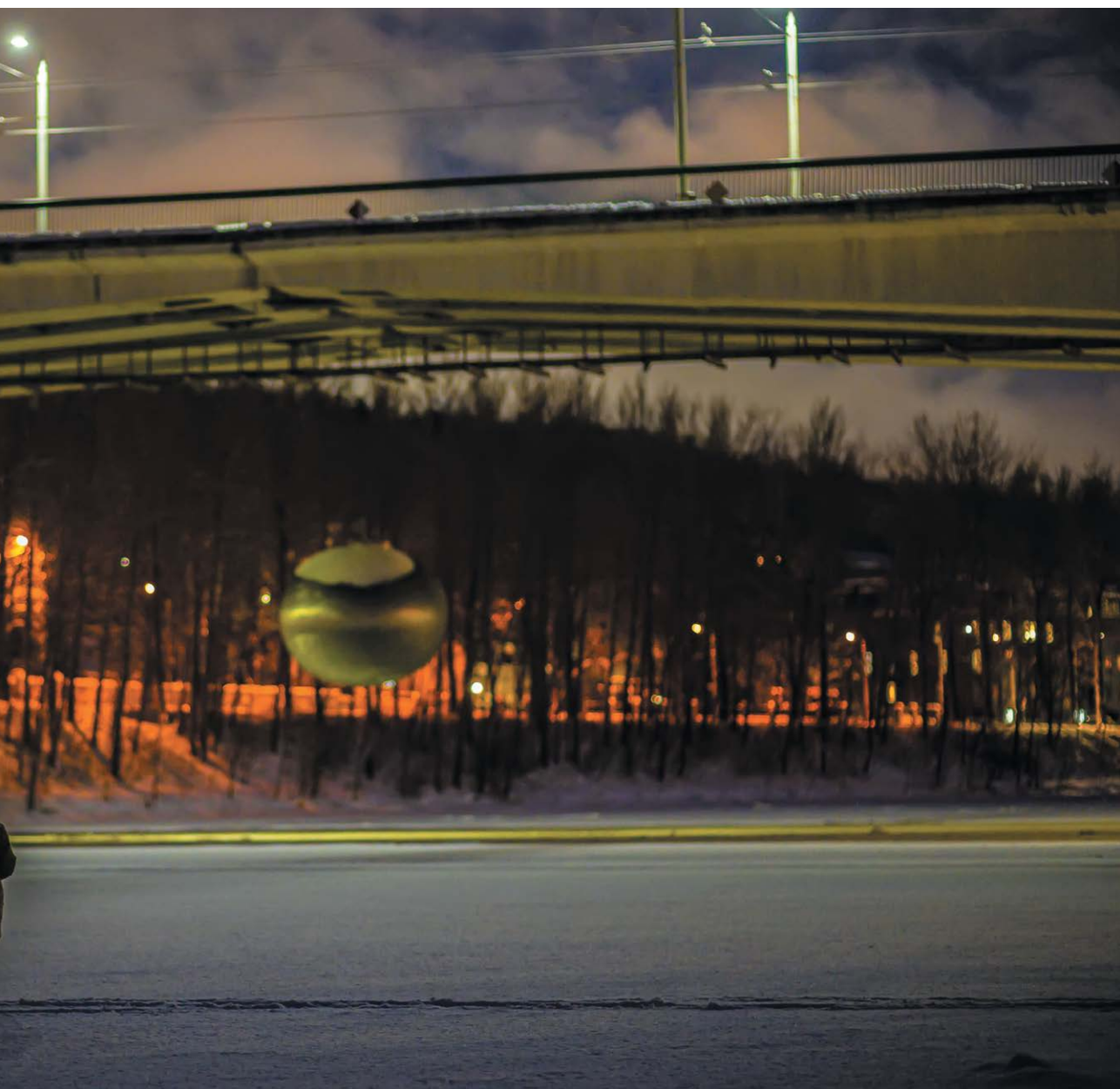
Įsivaizdavau, kad jeigu kažkur yra geležinis vilkas, tai turėtų būti ir geležinis mėnulis, į kurį jis staugia.

Prieš keletą metų kartu su rašytoja Lina Laura Švedaite pradėjome kurti „Vilniaus Sekretų“ knygą, jungiančią miesto gyventojų vizijas, sapnus ir istorijas apie sostinę.

Skulptūra fotografui atrodē kaip mėnulis, pakibęs virš upės.

Mes patys kuriame santykį su miestu ir asmeninę Vilniaus mitologiją.

Ilgainiui užsimaniau
Vilnių fiksuoti kitoje
šviesoje – tuščią,
užmigusį, beveik
nuogą. Norėjau
pagauti Vilniaus
magiškąjį realizmą.

Visada buvau vienas tų fotografų, kurie istorijas
parsiveža iš kelionių po pasaulį. Lietuvoje foto-
aparatą numesdavau į šoną – čia viskas atrodė
pernelyg pažįstama, išgyventa. Kai per karantiną
buvo uždarytos sienos, pagaliau į gimtąjį miestą
pažvelgiau pro objektyvą. Klaidžiojau po sostinės
rajonus su šunimi ir gaudžiau keistas, netikėtas
akimirkas.

Ilgainiui užsimaniau Vilnių fiksuoti kitoje šviesoje –
tuščią, užmigusį, beveik nuogą. Norėjau pagauti
Vilniaus magiškąjį realizmą. Galiausiai kadrus
ėmiau įžvelgti ten, kur anksčiau matydavau tik
laikinas poilsio stoteles prieš kitą savo kelionę.

„Vilniaus Sekretų“ knygoje šią nuotrauką panaudojau pokalbiui su poetu Juliumi Keleru iliustruoti. Jis kalba apie miesto atmintį ir sakralumą, apie kultūros svarbą. Rinkdamas Juliumi nuotrauką, pagaliau sužinojau ir tikrąją „burbulo“ reikšmę. Pasirodo, mano „mėnulis“ yra menininko Kunoto Vildžiūno „Karališkas obuolys“. Jis reiškia Lietuvos valstybingumo pradžią, atsigręžimą į Vakarų krikščioniškąjį pasaulį. Karališkasis Lietuvos valdovų ženklas nuo Mindaugo iki LDK padalijimo.

Kaip tiltas jungia du krantus, dalydamas miestą į senąjį ir naująjį, taip ir skulptūra jungia senąją ir naująją istoriją. Mano vaizduotėje „burbulas“

virto mėnuliu, tačiau aš esu tik vienas iš daugelio, kasdien praeinančių pro šį kūrinį. Kokių asociacijų jis sukelia kitų galvoje, galima tik spėlioti: mėnulis, saulė, obuolys, krepšinio kamuolys ar mėlynasis gaublys – visos reikšmės turi teisę egzistuoti. Mes patys kuriame santykį su miestu ir asmeninę Vilniaus mitologiją. Kaip sako Julius Keleras – „Mūsų santykiai su miestais primena santykius su žmonėmis: mylime, nekenčiame, liekame abejingi, draugaujame, o gal net pavydime. Vilnius – tai prisiminimų, atminčių, pažado miestas, pilnas nelygstamų vietų, vardų ir kuklios didybės“.

Tą vakarą, kai padariau nuotrauką, nesirinkau, kuriuo krantu eiti, – Neris buvo užšalusi, tad traukiau namo, žingsniuodamas jos paviršiumi. Po „mėnulių“ stovėjo moteris ir svajingai žiūrėjo į jį, apgaubta metalinės mėnesienos. Nesužinosiu, kur skriejo jos mintys, tačiau man vaizdo visuma paaiškėjo galvoje urbanistiškai archajišką paveikslą – modernaus miesto ir jo legendos susijungimą atsitiktinėje akimirkoje.

Atraskite patys!

Obuolių ženklai Vilniuje:

Kunoto Vildžiūno plieninis „Karališkas obuolys“ po Žirmūnų tiltu Lietuvos valstybingumo pradžiai.

Romo Kvinto „Žaliasis obuolys“ Mindaugo gatvėje – obuolio puselė iš žaliojo granito, labdaros ir gerumo simbolis.

Gitenio Umbraso meilės plytelė „Obuoliukas“ St. Moniuškos skverelyje, skirta pasimatymams.

VILNIETIS

Kur slypi Vilniaus galios?

Interviu ėmė Akvilė Kavaliauskaitė

Vilnius A. Gelūnui tūkstantį kartų patogesnis negu Londonas, Niujorkas ar Paryžius. Gintarės Grigėnaitės nuotr.

Vilnius – erdvus ir atviras. Daugiatautis, daugiasluoksnis, brandžios kultūros. Galingas kūrybos fabrikas. Menininkų, mokslininkų ir miškų miestas. Nors jaunas, tikra Europos sostinė. Apie Vilniaus galias – miesto jubiliejui skirtų ŠVENTINIŲ Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus direktoriaus Arūno Gelūno ir Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro mokslininkės Urtės Neniškytės interviu ištraukose.

Arūnas Gelūnas: Vilnius kaip galingas fabrikas

Vilnius visada turi ką pasiūlyti. Nors jis gana mažas, palyginti su didžiaisiais megalopoliais, pasaulio ir Europos metropoliais, bet kaip tokio dydžio miestui yra pilnas kultūros.

Kokios miesto vietos jus įkvepia? Ar jūs taip pat gyvenate, ar taip pat atkreipiate dėmesį į Šv. Onos bažnyčią ir į vienuolynus, smulkias gatves? Ar vis dėlto subrendęs žmogus miestą kitaip vartoja, kitaip jį mato?

Nemažai mano gyvenimo metų prabėgo Vilniaus dailės akademijoje, kur studijavau grafiką, paskui dirbau dėstytoju ir prorektoriumi. Vilnius yra toks daugialypis, daugiakultūris, daugiaplanis, toks įvairus, kad turbūt reikia praleisti gyvenimą jame, kad atskleistum vis naujus dalykus. Kai ilgai gyveni Vilniuje, vis atsiskleidžia nauji aspektai. Be to, atsiranda naujos galerijos, kavinės, nauji muziejai, restoranai – įdomūs, skanūs.

Vilnius keičiasi. Tačiau, kad ir keičiasi, vis tiek šis miestas yra tūkstantį kartų patogesnis negu Londonas, negu Maskva, negu

Frankfurtas, negu Niujorkas, negu Tokijas, negu Paryžius. Aš niekaip nekeisčiau Vilniaus į kitą pasaulio miestą. Galbūt dėl to, kad esu Vilniaus patriotas, o galbūt todėl, kad nėra sivaizduoju, kad man ilgą laiką tektų praleisti kokiame nors kitame pasaulio mieste, nes Vilnius yra pats gražiausias miestas. Senamiestis yra nuostabus.

Jūs esate prisilietęs prie daugelio meno sričių. Kaip jums atrodo dabartinis Vilniaus kultūrinis vaizdas?

Vilnius yra vienas iš Europos miestų, kuris gali pasiūlyti daugiausia kultūros. Tai nuolat kalba ir čia reziduojantys diplomatai, ir atvykę žmonės, – kad Vilniaus kultūrinio gyvenimo scena yra nepaprastai plati ir įvairi. Vilnius visada turi ką pasiūlyti. Nors jis gana mažas, palyginti su didžiaisiais megalopoliais, pasaulio ir Europos metropoliais, bet kaip tokio dydžio miestui yra pilnas kultūros, ir tai aukščiausio lygio kultūra. Aš tuo nėra niek neabejoju ir girdėjau tai ne tik iš savo draugų, kurie, kaip ir aš, yra Vilniaus fanai, bet ir iš atvykusių žmonių, kurie stebi neutraliai ir įvertina, kad Vilnius yra tikrai kultūros, gal ir negražiai skambės, bet – galingas fabrikas, kuris nuolat sukuria ką nors naujo.

Kaip jūs galvojate, kur link mūsų miestas eina kultūrine prasme?

Aš tikiu ir noriu tikėti, kad mūsų miestas visiškai veidu atsigręžęs į Europą ir yra neatskiriama jos dalis. Tikiu, kad visus 700 metų tie procesai buvo europėjimas – su vienu kitu sutrikdymu, žinoma, bet tai yra tikrai Europos miestas iki pačių savo pašaknų. Aš asmeniškai, lygindamas, kas buvo prieš trisdešimt metų ir dabar, tikrai to europietiško, geriausia šio žodžio prasme, įvairovės,

Vilnius – europietiškas, daugiaplanis ir toks įvairialypis, kad jam atskleisti reikia viso gyvenimo. Eitvydo Kinaičio nuotr.

atvirumo, demokratijos, laisvės veikti, laisvės kažką daryti, matau; tikrai per trisdešimt metų Vilniuje tai užaugo kaip medis.

Urtė Neniškytė: Vilniaus erdvinis atvirumas

Kas jums yra šis miestas?

Vilnius yra mano miestas, esu vilnietė, čia užaugusi ir sugrįžusi. Jaučiuosi esanti Vilniaus žmogus. Ir nors beveik aštuonerius metus gyvenau Vokietijoje, Anglijoje, Italijoje, į Vilnių visada grįždavau kaip į namus.

Vilnius man – pirmiausia žaliosios erdvės, o kadangi gyvenu aukštai ir beveik miške, iš

mano namų matosi visos jo pusės. Tos žaliosios erdvės svarbios man, jas noriu parodyti ir tiems, kas atvyksta, – tai įvairūs parkai, bet jie – tikri miesto miškai.

Kai galvoju apie savo Vilnių, jis man siejasi su atskirais miesto fragmentais, jame dar yra man nepažinių vietų.

Man Vilnius yra atviras. Ir labai skirtingais aspektais. Grįžus iš tokių šalių kaip Italija, kur miestuose tiesiog nėra vietos, kur palikti automobilį, o visur daug žmonių, mane visada apimdavo jausmas, dėl kurio norėdavosi gyventi čia, – tai erdvinis atvirumas. Mes čia turime vietos būti. Tai susiję ir su atvirumu idėjoms. Mums yra vietos Vilniuje kurti, atrasti naujus dalykus, išvystyti naujas idėjas,

atnešti to, ko čia dar nebuvo. Vilniuje mes turime daug vietos augti.

Ar galima pasakyti, kad Vilnius yra mokslo miestas?

Jis yra IR mokslo miestas. Nemanau, kad mokslas yra Vilniaus įvaizdžio dalis, bet kas man atrodo svarbu ir kas yra labai gera – kad galime pasidalyti patirtimi su atvykstančiais mokslininkais iš kitų šalių. Kad ir Vilniaus universiteto Saulėtekio miestelis, kuris vis dar auga ir kuriasi. Jis yra visiškai toks kaip geriausi Europos ar JAV universitetų miesteliai, kuriuose didžiulė talentų, technologijų, galimybių koncentracija.

O jei pasižiūrėsime į kitą miesto pusę, mažiau matomą, mes juk turime visas aukštąsias technologijas, susijusias kad ir su „Thermo Fisher Scientific Baltics“. Geografiškai mokslo ir technologijų centrai išsidėstę pakraščiuose, tad tikėtina, kad dėl to jie netampa Vilniaus veido dalimi, nors mokslo Vilniuje turime labai daug.

Gal mieste yra ir daugiau dalykų, kurių vis dar nesimato?

Aš nemanau, kad viskas visiems turi matytis. Turbūt kiekvieno miesto žavesys yra tas, kad jie šiek tiek nepažinūs ir kad kiekvienas atrandame tam tikras paslaptis, kurios yra mums svarbios. Mokslas yra vienas iš tų dalykų – man nuostabu girdėti, kai atvykę mokslininkai iš užsienio čia nustemba: „Oh, wow!“, pamatę filmukus, sukurtus apie mūsų centrą, ir pagiria, kaip nuostabiai mes čia įsikūrę. Iš tikrųjų tai puiki aplinka dirbti.

Yra šūkis: „Vilnius jaunas“ – kaip jūs matote Vilniuje jaunystę?

Nenorėčiau, kad Vilnius būtų tik jaunimo miestas. Manau, kad miesto vertybė yra įvairovė, amžiaus įvairovė – irgi.

Labai rizikingas šūkis. Jei galvojame, koks Vilnius šiuo metu kuriamas, galime pamanyti, kad jis – tik jaunų žmonių miestas. Nenorėčiau, kad Vilnius būtų tik jaunimo miestas. Manau, kad miesto vertybė yra įvairovė, amžiaus įvairovė – irgi.

O jei turėsime galvoje Vilniaus kaip miesto jaunystę, o jam tuojau sukaks 700 metų, – mums, žmonėms, atrodo nemažai, bet miestui tai labai nedaug. Seniausiems pasaulio miestams daugiau kaip 10 tūkstančių metų, tad palyginti su jais Vilnius – tik darželinukas, kuris dar ne viską moka, kuriam dar ne viskas pasisekė, kuris dar ieško savęs su visais privalumais ir savais iššūkiais. Tai turbūt neišvengiama miesto augimo dalis.

Kas tau gera Vilniuje?

Man šitame mieste gera būti. O gyventi visada norėjau ten, kur man gera būti. Vilniuje aš jaučiuosi savo erdvėje. Miestas šiuo metu suteikia neribotas galimybes, ką galima jame nuveikti. Tam tikra prasme atsiranda nerimas, kad viso to nebegali aprėpti, bet tai geros pamokos išmokti išsirinkti: o ką iš tiesų tu nori daryti?

Urtei Neniškytei Vilniaus erdvinis atvirumas susijęs su atvirumu idėjoms. Gretos Skaraitienės / BNS nuotr.

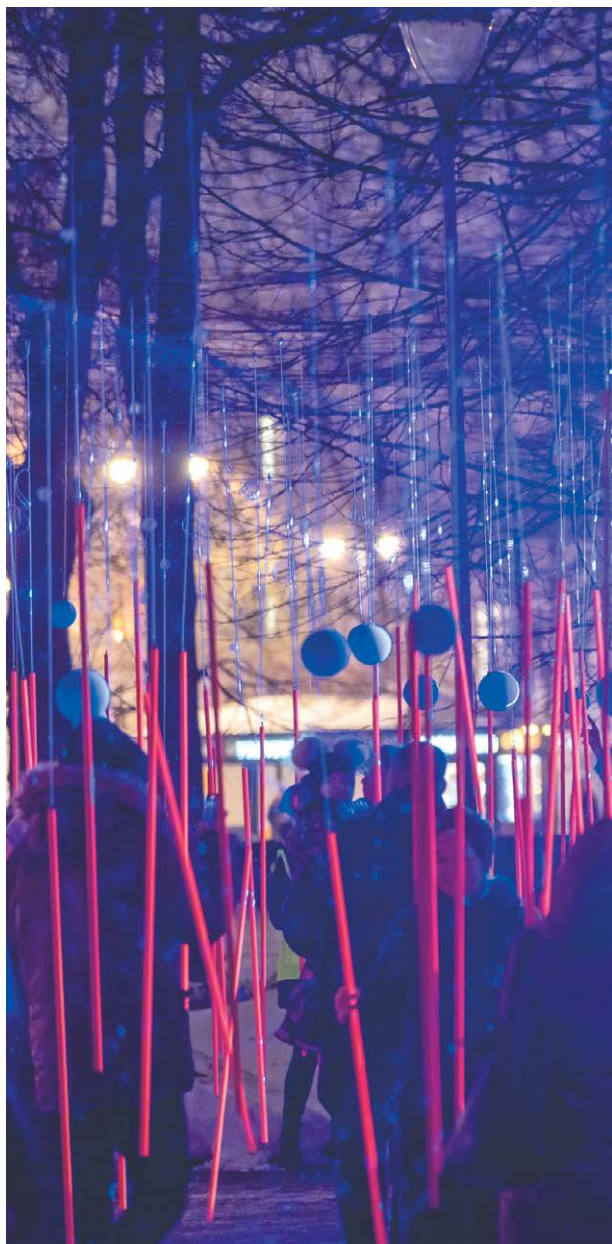

Įsimylėti ir švęsti Vilniuje

Gintarė Aukselytė

**Tai tikriausiai turėjo būti auginanti patirtis. Aš, jauna gydytoja, svetima-
me mieste, neseniai apsigyvenusi
su draugu, puošiu pirmą gyvenime
mūsų eglę, pjaustau pirmą mišrainę.
Prieš tai Vilniaus eglę buvau mačiusi
tik per televizorių. Prie jos atsistojusi
laukiau, kada pasijusiu vilniete.**

Daug dalykų buityje man atrodydavo „tep šlep, ir viskas“. Nesuprasdavau, kodėl mama keikiasi dėl aliejuje sproginėjančios žuvies. Juk kiekvienais metais iš dviejų kilogramų rudagalvės menkės filė išbėga trys kilogramai vandens, bet mama kažkaip ten ją pavolioja, pasproginėja, ir būna skanu. Na, ir kas, kad virtuvė nutaškyta riebalais. Kas čia tokio – jau aštunta. Esame ir dešimtą valandą valgę Kūčių vakarienę.

Karantino metu ir vėliau, per šventinius budėjimus, susitaikiau su tuo, kad balta mišrainė skani ir be agurko. Švenčių jausmas apsauginiame kostiume beveik šventvagiškas. Kadangi turėjau patirties, kad viskas yra „nieko tokio“, tik keikiausi ir šnypščiau, kai du gabaliukai lašišos filė sproginėjo ant mūsų su Roku nuomojamo buto gartraukio. Rokas

Pirmas gruodis Vilniuje. Sauliaus Žiūros nuotr.

buvo bejėgis prieš mano pasyviai agresyvų silkės pjaustymo turnyrą, kaip ir aš buvau bejėgė prieš jo ryžtą kepti kūčiukus. Kuo blogai iš pakelio? Mano mama visada serviuodavo kūčiukus iš pakelio. Kodėl aš pjaustau tiek silkės? Nežinau, bent jau gerai, kad nuo ašarų silkė sūresnė nepasidaro.

Pirmas gruodis Vilniuje. Aš – prie eglutės. Aišku, ne per įžiebimą, nes mane dusina nuo tiek žmonių vienoje vietoje. Prieš tai Vilniaus eglė buvau mačiusi tik per televizorių. Atsistojusi prie jos laukiau, kada jau pasijusiu vilniete. Eglė per televizorių atrodė didesnė

Vilnius ne per televizorių atrodė paprastesnis.
Asmeninio albumo nuotr.

ir svarbesnė. Vilnius ne per televizorių atrodė paprastesnis ir purvinesnis nei Joniškio pašto atvirlaiškiuose. Pirmą savo Vilniaus gruodį žinojau vieną geriausią Vilniaus troleibusą – antruką, vežantį nuo Saulėtekio iki Stoties, kartu ir iki eglės.

Bet rimtai, kuo blogi kūčiukai iš pakelio, čia visiškai nėra pigiau kepti kūčiukus namuose. Na ir kas, kad jis su mama kartais tuos kūčiukus kepdavo. Aš su mama kečiau tik kartą. Ir perkepė jie, susitraukė iki razinų dydžio, kieti, dantis gali nusilaužti. Ar suvalgysi visus kūčiukus paskui? Ar žinai, kad yra žmonių, kurie nieko neturi, o tu čia dėl kūčiukų tiek elektros, miltų ir vandens ištaškysi...

Ilgai įsivaizduodavau, kad iš Vilniaus būtinais reikia kažką parvežti. Kad yra kažkokių kitokių dalykų, kurių pas mus nėra. Mama yra parvežusi „McDonald’s“ rinkinį su žaisliuku. Tėtis kitą dieną pašildė bulvytes ir sumuštinį keptuvėje kartu su kiaušiniu ir vakarykštėmis bulvėmis. Ir kaip skanu man buvo, nors žaisliuko nebepprisimenu. Ir aš labai norėjau kažką parvežti dovanų iš Vilniaus, „ant Kalėdų“. Pinigų, aišku, aš neturėjau. Kažką nupirkau, aišku, bet sunkiausiai jį traukinį vilkau nešvarią patalynę ir tuščias maisto dėžutes, kurios prieš kelias savaites buvo prikištos vištienos kepsnelių. Per siūles braškanti kuprinė su konspektais ir knygomis, nepakeliamai sunki „bombinė tašė“, kuri bus daug sunkesnė po Kalėdų grįžtant namo su ŠVENČIŲ likučiais ir agurkais (na, kaip be jų), šlapia nuo tempimo nugara. Išgyvenimo žaidimas vykdavo vis dėlto ne traukinyje, o antrame troleibuse – su kuprine ir „bombine taše“ keliaudavo visas Saulėtekis – Šiauliai ir Klaipėda, Žagarė ir Ančlaukys. Ar mes tilpdavome į troleibusą Plytinės stotelėje? Tikrai ne. Ar mes buvome gudrūs ir susimetę pinigų išsikvietėme taksi,

kuris mus su bombiniais nešuliais nuvežtų?
Jūs gal juokaujate, kam mokėti po penkis
litus, jeigu mėnesinis bilietas dar galioja?

Aš niekada nesusimąščiau, kaip svarbu turėti
lėkščių ir taurių, stiklinių. Kai reikėjo dengti
savo pirmą Kūčių stalą Vilniuje, pamačiau,
kad mano stiklinės likusios nuo „Nutellos“
šokoladinio kremo. Pirmą kartą pasigedau
staltiesės, žvakidės, indų. Namie jų tiesiog
yra, tikrai nėra buvę, kad mama sudėtų
„vinigretą“ į metalinį plakimo indą, silkę – į
priešpiečių dėžutę, o kisielių supiltų į plas-
tikinį ąsotį pamestu dangteliu, kur vasarą iš
bėdos merčiau gėles.

Viktorijos gimtadienis yra prieš pat Kalėdas.
Rotušė man atrodė toks iškilingas pasta-
tas, tad kartą mes nuėjome prie jos tam, kad
galėčiau ją pasveikinti ir su gimtadieniu, ir
su Kalėdomis. Prie Rotušės „pabliauti“ man
atrodė ne gėda, juk kažkada čia žmonės kar-
davo. Prie Rotušės turi būti sakomi svarbūs
dalykai, galbūt dėl to prašiau Roko, kad prie
jos užmautų man sužadėtuvių žiedą. Kai
Rotušėje vyko Kalėdų mugė, su nekantrumu
užėjau į vidų – kokie ten auksai ir kadelia-
brai bus išdėlioti? Iš pradžių nosį pakuteno
pelėsio kvapas, paskui gerklę pakuteno
juokas – per televizorių ne tik Vilniaus eglė,
bet ir Rotušė gražesnė.

Daug dalykų man, iš Žagarės kilusiai mer-
ginai, per televizorių atrodė gražesni. „Ir aš,
kai jau čia gyvensiu, tikrai įsimylėsiu prie
Rotušės ar Filharmonijos koncerte, ne, ne
aš įsimylėsiu, o mane, bandys mano širdį
laimėti gražiau, negu „Teleloto“ studijoje
bando išsukti laimingąjį ratą. Ir jau kai aš čia
gyvensiu, gersiu kavą geriausioje Vilniaus
gatvės kavinėje...“ Ir jau mano pirmas Kūčių
stalas tikrai... na, negalvojau, koks jis bus,

**Kai reikėjo dengti
savo pirmą Kūčių
stalą Vilniuje,
pamačiau, kad
mano stiklinės
likusios nuo
„Nutellos“
šokoladinio kremo.**

bet tikrai prie jo niekas nepyks, mama pagirs
mano keptą antį, ir ši tikrai nebus apdegusi.

Penktą valandą tyliai groja kažkoks kalėdinis
grojaraštis, mes prisisprogę ir nesusitvarę
stalo gulime ant mažytės sofos. Paskambino
mama, senelis, teta. Vieni silkę tik pradėjo
pjaustyti, kiti jau sėda prie stalo antrą kartą.
Rokas sako, kad gal jau reikia rengtis ir vežti
mane į darbą, bet aš jam sakau – dar truputį
pabūkime. Kaip aš savęs gailėjausi. Išeinant
į šaltą budėjimo naktį, mano pirmas Kūčių
stalas be staltiesės ir stiklinių pasidarė labai
gražus ir brangus.

Aš sveika, bent jau dabar, po dvylikos
valandų mane pasiims namo. Man nelaša
heparinai per infuzomatą, man neleidžia
antikoagulantų į pilvą, aš nemiegu palatoje
su dar trimis pacientais, kurie dūsta. Jau
lendant į šiugždančių apsauginį kostiumą
ir dedantis respiratorių, taip sunkiai kurta
šventės šiluma mane paliko. „Įsidirbau“, užsi-
miršau. Prisiminiau, kad Kalėdos, tik aštuntą
ryto, kai Rokas vežėsi mane namo tuščiomis
gativėmis. Langai visur buvo tamsūs. Važia-
vome namo, ir aš pagalvojau, kad skaniausia
Vilniaus kava tikrai ne Vilniaus gatvėje. Nors
aš nesutikau džentelmeno filharmonijoje,
sutikau jį „Minsko ikinėj“.

Gatvių kolekcionieriaus žemėlapis

Viktorija Žižiūnienė

2 642 – tiek Vilniaus gatvių yra pasiryžęs apibėgti kovos menų meistras Artūras Vanagas. Nuo to laiko, kai „Facebook“ socialiniame tinkle sukūrė grupę „ArtRun Vilnius gatvių bėgimai“ ir paskelbė apie savo iššūkį, jis nubėgo daugiau nei 3 000 kilometrų. Impulsu prabėgti visomis Vilniaus gatvėmis tapo noras prisidėti prie sostinės 700-ojo jubiliejaus paminėjimo.

Vilniuje yra 21 seniūnija. Sudėjau visas seniūnijų gatves ir susidarė 2 642 gatvės. Pati ilgiausia Vilniaus gatvė yra Savanorių pr. Jos ilgis – 14,6 km.

„Ilgai jaukinausi Vilnių. Pats esu iš Naujosios Akmenės, man jis pasirodė labai šaltas ir nejaukus miestas. Viskas ėmė keistis, kai pradėjau bėgioti. Pamačiau Vilnių visiškai kitokį, dabar čia jaučiuosi savas“, – pokalbį pradeda A. Vanagas.

Vyras per dieną įveikia maždaug po 10 kilometrų. Trumpiausiai yra bėgęs apie kilometrą, ilgiausias įveiktas atstumas projekto metu sudarytų apie pusę maratono – kiek daugiau nei 20 kilometrų. Netrukus bus metai, kai penkių vaikų tėvas A. Vanagas, nepraleisdamas nė vienos dienos, išbėga į Vilniaus gatves.

„Juokiuosi, kai kas nors sako, kad Vilniuje vargina spūstys. Jau kuris laikas aš jų nematau, nes į darbą keliauju savo kojomis. Visiškai pakeičiau nuomonę ir dėl orų. Sunku tik išeiti į lauką, o pradėjus bėgti oro sąlygos tampa visiškai nebesvarbios. Būna net malonu bėgti per patį balos vidurį“, – sako vilnietis, gatvių bėgimuose kartais pakliūvantis į tokią liūtį, kad vos pavyksta nufotografuoti keletą kadrų.

Šiandien reikėjo užbėgti į biblioteką Trakų gatvėje. Tad ir maršrutą pasiplanavau per senamiestį. Prabėgau 23 gatves, skverus ir aikštes kartu sudėjus.

Kovos menų meistras prisipažįsta iššūkio pradžioje galvojęs, kad viskas bus daug paprasčiau. Tačiau netrukus suprato, kad bėgimas yra pati lengviausia dalis – sunkiausia yra suplanuoti maršrutą ir jį užfiksuoti.

Bėgikas deda ant stalo Vilniaus gatvių žemėlapi, įjungia planšetę. Pradėjęs asmeninį projektą jis naudojosi interneto svetainės *vilnius21.lt* informacija, „Google“ žemėlapio navigacija, o įveiktas gatves juodu rašikliu pasižymėdavo Vilniaus atlase.

„Sugaišdavau daug laiko maršrutui planuoti ir jis ne visada buvo tikslus. Viskas pasikeitė, kai draugas rekomendavo *citystrides.com*

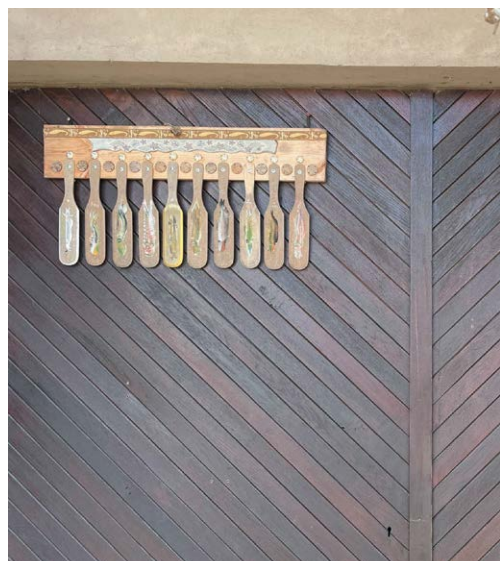
interneto puslapį. Jame esantį žemėlapi galima susieti su išmaniuoju laikrodžiu, automatiškai yra pažymimos visos, net ir praeityje nubėgtos, gatvės“, – mėlynai išraižytą žemėlapi rodo bėgikas.

A. Vanagas pasakoja, kad nors ši atrasta programa labai palengvino iššūkį, paaiškėjo, kad pagal joje pateiktą žemėlapi prisidėjo dar apie 140 naujų gatvių. Taip pat buvo pažymėta, kad kai kurios nėra įveiktos iki galo.

„Nors tai yra mano asmeninis projektas ir niekam nesu už jį atskaitingas, noriu, kad viskas būtų tvarkingai. Todėl tenka grįžti į tas pačias gatves ir prabėgti tuos likusius

Vilniaus gatvių sluoksniai. Asmeninio albumo nuotr.

Artūras Vanagas sako, kad sodų bendrijose savaip įdomus kiekvienas namas. Asmeninio albumo nuotr.

„galiukus“. Būna ir taip, kad atvažiuoju mašina, prabėgu tuos kelis šimtus metrų net nepersirengęs, su džinsais, ir tada man jau ramu, kad gatvė yra visiškai užbaigta“, – pasakoja A. Vanagas, bėgti kartais keliaujantis ir viešuoju transportu.

Šiandienos bėgimas – po Jeruzalės rajoną. Visada jis man patiko. Tvarkingas, dar nemažai žalumos, nuosavų namų rajonai su daugiabučiais gana dera. Lobio gatvė išvis įspūdinga. Beveik kiekviename namo kieme

pilna įvairių skulptūrų, meno kūrinių. Gatvių pavadinimai labai skanūs: Braškių, Aviečių, Žemuogių.

Bėgiojimas atskleidė visiškai kitą Vilniaus veidą. Labiausiai kovos menų meistrui patinka bėgti žymių žmonių garbei pavadintomis gatvėmis. Pamatęs pavardę, jis visada pasidomi, kas buvo tas žmogus, kokia jo gyvenimo istorija. A. Vanagas mėgsta Žvėryno rajoną, netikėtas atradimas bėgikui ir sodų bendrijos. Iš pradžių jų ilgai vengė ir

nenorėjo bėgti, tačiau dabar suprato, kad be reikalo, nes ten – tikras lobis akims.

„Sodų bendrijose kiekvienas namas skirtin-gas, jose pamačiau tiek visokių įdomių da-lykų. Ten kiekvienas namas savaip įdomus, miegamuosiuose rajonuose nepamatysi tiek fantazijos ir kūrybingumo. Be to, ten gyvena nuoširdūs, draugiški žmonės. Vaikai žaidžia gatvelėse, pasisveikina, būna, kad kokia mo-čiutė arbatos pasiūlo“, – sako bėgikas.

Jis prisiminė istoriją, kai bėgdamas vienoje sodų bendrijoje pamatė ant ūkinio pastato sienos pritvirtintų senovinių mašinėlių. Kad galėtų padaryti kokybišką nuotrauką, pro atvertus vartus įėjo į kiemą. Kai jo įspūdžiai pateko į bendrijos gyventojų grupę, namo šeimininkas pakomentavo, kad dėl gero kadro nederėtų peržengti privačių ribų. A. Vanagas susisiekė su vyru ir jo atsiprašė.

„Užsimezgė pokalbis, jis man papasakojo, kad mašinėlės rado tada, kai statė namą.

Kasė pamatus ir iškasė iš žemių tuos žaislus. Juos nuvalė, sutvarkė ir papuošė ūkinį pastatą. Važiavau vėl į tuos sodus, nuvežiau šeimininkui saldinių. Šis projektas man davė ne tik naujų patirčių, bet ir pažinčių“, – šypsosi A. Vanagas.

300 dienų kaip bėgu kasdien. Tai ir lietutis mane pasveikino, ir šuniukas išbėgęs iš kiemo soduose aplojo. Eišiškių sodai. Atradau vieną bendrą sodų bendriją bruožą. Soduose žmonės mandagūs, tiek vaikai, tiek suaugę labai dažnai pasisveikina, užkalbina. Mieste to nėra.

Vilniaus gatvėmis bėgiojantį vyrą stebina jų švara. Tiesa, pasitaiko ir kuriozinių situacijų, ypač gatvėse, kurios yra naujuose, dar tik besikuriančiuose rajonuose. Neseniai vyras bėgiojo Rasų seniūnijoje. Žemėlapis rodo sankryžą, o prieš akis – laukai su krūmais ir žolėmis iki pilvo.

„Aš ir braunuosi per tuos krūmus, nes man reikia užfiksuoti gatvę žemėlapyje. Tokie bėgimai nėra lengvi. Neseniai tokiuose tyruose užkliuvau už kupsto, verčiausi kūliais kaip akrobatas. Nuobodoka bėgti ir naujais rajonais, kur visi namai vienodi. Pagalvoju, kad naktį grįžęs gali ir pas kaimyną sumaišęs užėti“, – nusijuokia kovos menų meistras.

Vanagas su šeima gyvena pačiame Vilniaus centre, netoli Žaliojo tilto. Daug metų teko gyventi ir Pilaitės rajone, kurį iki šiol vertina kaip patogų bėgti. Pradėjus kojomis matuoti gatves, šeima tapo nematoma palaikymo komanda, nes projektui kasdien tenka skirti apie 2–3 valandas laiko. Su žmona Gaile jie augina du paauglius sūnus, devynmetę dukrą ir trejų su puse dvynukes, tad dažnai bėgimas įvyksta pertraukomis tarp kasdienių reikalų.

Vyras prisimena paauglio sūnaus repliką apie tai, kaip jis bėgios Naujininkuose, „Krasnuchoje“ (Savanorių pr. – aut. past.), Naujojoje Vilnioje ar Dariaus ir Girėno gatvėje, kuri veda į kadaise buvusį romų taborą. „Bėgęs tomis gatvėmis galiu pasakyti, kad mes turime susikūrę daug stereotipų. Naujininkai labai susitvarkę, jie tikrai keičiasi. Aišku, kur giliau gatvelės, gali pamatyti suklypusių namelių ar kokį nekaip atrodantį asmenį, tačiau tokių vietų tikrai nėra daug. Bėgdamas bet kurioje Vilniaus vietoje jaučiuosi saugus. Daugelį gatvių pamačiau visiškai kitokias, nei esame susikūrę jų vaizdą savo galvoje“, – sako bėgikas.

Nors būna sunkių dienų, kai nieko nesisnori, užsibrėžtas tikslas padeda ne tik ugdyti valią, bet ir yra naudingas sveikatai, o ir protas pabėgiojus tampa ramesnis.

Žygimantų gatvė. Seniau ši gatvė buvo pavadinta K. Požėlos. Ilgis jos – apie 700 metrų. Vietovės, kurioje yra ši gatvė, vidutinė altitudė siekia 92 m. Tai žema Vilniaus vieta, net 99 proc. gatvių yra aukščiau.

Siekiant prabėgti visomis Vilniaus gatvėmis kartais praverčia ir apskrumas. Tenka pasukti galvą, kaip išvengti urzgiančio šuns. Miestų pakraščiuose jų galima sutikti dažniau. Pasitaiko situacijų, kai tam tikri gatvių ruožai yra uždaryti privačių asmenų ar įmonių iniciatyva. Tokiais atvejais A. Vanagas ieško savininkų ar sargų ir prašo leisti įveikti jam likusį atstumą. Kartais žmonės ne tik atrakina vartus, bet ir palinki lengvai įveikti visas gatves.

„Būna, kad žmonės pakraipo galvą, bet atidaro, įleidžia. Yra buvę situacijų, kai susitarti nepavyksta arba nėra ko paklausti. Tada

tenka imtis avantiūrų ir rasti būdų, kaip patekti į teritoriją. Gerai, kad tokių situacijų yra vienetai“, – džiaugiasi gatvių kolekcionierius.

Šiuo metu vyras yra apibėgęs daugiau nei 1 600 gatvių. Liko įveikti dar beveik tūkstantį. Projekto pradžioje A. Vanagas optimistiškai planavo, kad apibėgti visas sostinės gatves pavyks iki Vilniaus 700-ojo gimtadienio sausio 25-ąją, tačiau dabar jau žino, kad nespės.

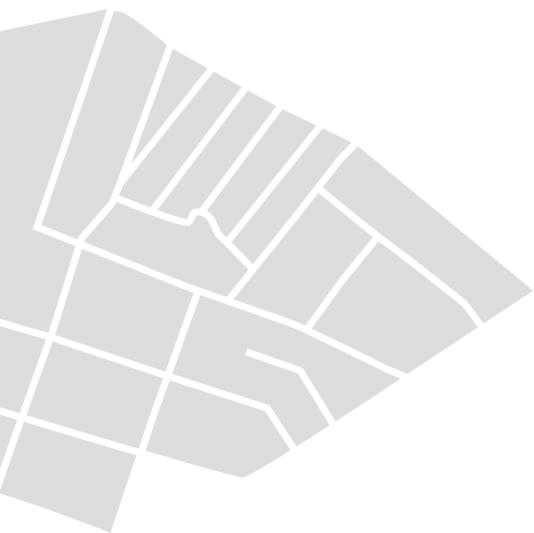
„Buvau šiek tiek nusivylęs, bet tada žmona nuramino. Ji priminė, kad Vilnius gimtadienį planuoja minėti visus metus, todėl gal

net geriau – ŠVENTĖ truks ilgiau, – šypsosi bėgikas. – Kita vertus, bėgu dėl savęs. Noriu, kad galėčiau pats sau pasakyti: „Visą Vilnių apibėgau. Mano kojos buvo visur – ant kiekvienos Lietuvos sostinės plytelės.“

Sutemus išbėgau į Antakalnį. Bėgosi gana normaliai, nes gatvės apšviestos, bet bėgdamas Kanklių gatve nutariau per mišką kirsti kampą. Tik štai miške žibintų nėra ir mobiliojo telefono žibintuvėlis nelabai ir padėjo. Pribėgau ir žiūriu, kažkoks skardis, tada į „Google maps“, o ten rodo, kad aš stoviu ant Velnio kalno.

Bėgant tenka brautis per krūmus, prašyti atrakinti vartus ir stebėti įdomius kiemus. Asmeninio albumo nuotr.

Kompozitorių Heinerį Goebbelsą įkvėpia vilniečių vaizduotė

Gretos Skaraitienės nuotraukos

leškoti to, į ką dar neatsakyta,
Vilniaus daugiabalsėje istorijoje.
Miesto 700 metų jubiliejaus proga
projektas „Muzika Vilniui“ sujungė
7 ryškius pasaulio kompozitorius,
kuriančius sostinės erdvėms. Vienas
iš jų – šių dienų Europos teatro

**legenda, kompozitorius ir režisierius
iš Vokietijos Heineris Goebbelsas.**

Nuo Katedros iki Energetikos ir technikos muziejaus – dar rudenį menininkas vaikščiojo miesto gatvėmis, ieškodamas tinkamos vietos ypatingam kūrinui.

„Jau pradėjau ieškoti lietuviškų futuristinių dainų – jos bus mano tyrimo dalis, skirta konkrečiai vietai. Dar nesu apsisprendęs, kokia erdvė tinkama, mačiau keletą ne tik istorinių, bet ir įdomių industrinių Vilniaus kampelių“, – sako H. Goebbelsas, kuriam įspūdį padarė Vilniaus bažnyčios ir vilniečių vaizduotė.

Kompozitorius sako, kad jam padarė įspūdį vilniečių vaizduotė.

Menininko kūriniai ne kartą skambėjo festivalyje „Gaida“, buvo galima pamatyti spektaklius „Eraritjaritjaka – musée des phrases“ ir „Max Black“. Kompozitorius keliskart nominuotas „Grammy“ apdovanojimui, o už novatoriškumą muzikinio teatro srityje yra gavęs Norvegijos tarptautinę Ibseno premiją.

„Nori atrasti jūsų kultūros paveldo lobius“

Pastarąjį kartą H. Goebbelsas Vilniuje lankėsi prieš septynerius metus. „Niekada nelaikiau savęs aukštesniąja instancija, kuri turėtų auklėti, nurodinėti žmonėms, ką galvoti, kaip ir ką suprasti, aš siūlau savo darbus žiūrovų vaizduotei. Galiu pasakyti, kad jūsų žiūrovų vaizduotė čia buvo labai atvira, man padarė įspūdį jų smalsumas ir nuoširdumas. Matau pokyčius, kurie tikrai įkvepia. Šio vizito metu visur pastebiu Ukrainos vėliavas – nesena jūsų istorija turbūt leidžia suprasti ir remti tuos, kurie kaunasi už savo laisvę“, – pasakoja kūrėjas.

Kompozitorius sako, kad jam norisi labiau pasidomėti Vilniaus kultūros paveldu.

Netikėta jam buvo išvysti knygų standus „Sostinės dienos“. „Per panašias šventes Vokietijoje knygų nebūtų įmanoma rasti, ten žmonės nesieja skaitymo ir literatūros su viešais renginiais – Vilniuje man tai buvo maloni staigmena. Literatūra yra viena svarbiausių meno formų, kurios mane įkvepia – prisipažįsta H. Goebbelsas.

Menininkas sako, kad artėjant Vilniaus jubiliejaus ŠVENTEI nori kažką grąžinti šiam miestui, kurio dėmesys lydi jau dvidešimt metų. Svarbu atrasti tinkamiausią Vilniaus vietą ir kurti būtent jai: „Esu iš tų žmonių, kuriems patinka konkretūs užsakymai ir užduotys. Todėl nesu sukūręs nieko, kas nebūtų atlikta. Pasaulyje jau yra pakankamai muzikos, blogos – taip pat, todėl noriu ieškoti to, kas dar nebūtų pasakyta arba į ką nebuvo atsakyta, noriu žiūrovams atverti kitokį muzikos suvokimą.

Kūryba H. Goebbelsui kartais atrodo vienišas veiksmas, bet Vilniuje jam pavyksta suburti grupes įvairiausių žmonių.

„Galiu atsakyti ne žodžiais, o garsais“

Dažniausiai H. Goebbelso kūryba apibūdinama kaip „nestandartinė, neįprasta“, jo spektakliuose ypatingas vaidmuo tenka šviesų dizainui, o muzika kartais gimsta iš garsų ar šnaresių, judesių scenoje.

„Augau kompozitorių šeimoje, bet maniau, kad muzika teikia tik malonumą, o aš norėjau būti naudingesnis. Taigi studijavau sociologiją, ir tai turėjo įtakos mano kūrybinio požiūrio formavimuisi. Kompozitoriumi tapau labai vėlai, prieš tai padirbėjęs teatre, radijuje, kine. Mano muzika visada yra susijusi su temomis, kurios man kelia klausimų, jaudina. Į tuos klausimus aš galiu atsakyti ne žodžiais, o garsais“, – nestandartiškai apie savo kūrybą kalba H. Goebbelsas.

Ieškodamas atsakymų garsais, būsimasis muzikos ir teatro novatorius Frankfurte pradėjo bendradarbiauti su tarptautiniu solistų ansambliu, jam kuria iki šiol. Man visada norėjosi daryti neįprasčiausius ir viskuo abejoti: gal padirbėti su apšvietimu, gal susodinti scenoje atlikėjus kitaip? Muzikos salės ir operos teatrai, rodos, yra pastatyti tam, kad juose būtų galima atlikti tik XIX amžiaus muziką. O muzikos industrijoje yra tiek tradicijų, kad jas sunku apversti aukštyn kojomis, bet su šiuo ansambliu mums tai pavyko“, – džiaugiasi kompozitorius.

„Nesu vieno stiliaus kūrėjas“

H. Goebbelsą sunku įsprausti į vieno stiliaus rėmus, jo kūryba neapsiriboja tik viena meno šaka. Jis gali aistringai dirbti ir su sunkiojo metalo grupe, ir su džiaz muzikantais, ir su

prestižinių simfoninių orkestrų atlikėjais.

Pastarasis kūrinys, kurį prieš keletą metų atlikau čia, Vilniuje, buvo „Max Blac“. Didžiuojuosi, kad jį sukūriau, kad man pavyko suburti grupę – ugniagesį, aktorį, kitą kompozitorių, garso dizainerį, ir jie visi sukūrė tą neįtikėtinai tirštą grandininę reakciją tarp minčių, teksto, ugnies, erdvės, šviesos ir garso. O medžiaga kūriniui gali būti daug kas: garsas, biografija, tekstas, erdvė, vieta, man tai svarbūs komponentai“, – pasakoja menininkas.

Užsienio kompozitoriai tyrinės Vilnių

Sostinėje jau lankėsi Berlyne gyvenanti ukrainietė kompozitorė Anna Korsun, kompozitorius iš JAV Michaelas Gordonas, lenkų kompozitorė Agata Zubel. Atvyksta kompozitorių iš Japonijos, Italijos, Austrijos ir Lenkijos. Jų Vilniaus erdvėms sukurti kūriniai virstų ilgalaikėmis muzikinėmis instaliacijomis – jos primins garbingą jubiliejaus sukaktį ir kvies iš naujo pažinti miesto vietas. Kūrinių premjeras 2023 metais lydės įvairūs renginiai.

Kaip paklausti ir pamatyti?

Apie projektą „Muzika Vilniui“, kurį įgyvendina viešoji įstaiga „Meno genas“ ir Lietuvos ansamblių tinklas, galite sužinoti puslapyje www.musicforvilnius.com.

Pavėluotas gimtadienio atvirukas Vilniui!

Kur Vilniuje ieškoti 10-ojo dešimtmečio jausmo? Galite pradėti nuo televizijos bokšto! Arba nuo atviruko su juo. Vilnius turi pašėlusią širdį ir apie savo 700-ąjį gimtadienį pasauliui neklučiai primena komiška atvirukų serija „Pavėluoti gimtadienio sveikinimai“.

Vilniaus, kuris supranta, kad kitos sostinės greičiausiai pamirš jo gimtadienį, žinomumo užsienyje didinimo kampanijos idėja įvyniota į 10-ojo dešimtmečio stilišką. Turizmo ir verslo plėtros agentūros „Go Vilnius“ pristatomame klipe pasakojama, kad Vilnius sukūrė pavėluotų gimtadienio atvirukų seriją. Viename jų – kraftiniu stiliumi pavaizduotas televizijos bokštas.

**„Iš televizijos
bokšto atsiveria
kitos perspektyvos
vaizdas.“**

„Iš televizijos bokšto atsiveria kitos perspektyvos vaizdas. Pakyli ne į Šv. Jonų bažnyčios bokštą, nuo kurio žiūri į senamiestį – apžvelgi rajonus, matai jų mastą, miškų įsiliejimą į juos“, – sako šventinių atvirukų seriją, kuri įtikis net kačiukų

ir rožių paveikslėlių mėgėjams, sukūrusi dizainerė Anta Marija Antanavičiūtė.

Praejusio amžiaus paskutinis dešimtmetis pasaulyje mėgaujasi atgimimu. Į madą sugrįžta anuomet populiarūs drabužių modeliai, o socialiniuose tinkluose sukasi reklaminiai „TV parduotuvių“ stiliaus klipai. Humoras ir nostalgija, aktualumas atsispindi šiam laikotarpiui skirtuose kultūriniuose projektuose, tokiuose kaip MO muziejaus paroda „Rūšių atsiradimas. 90-ųjų DNR“. Kampanijos „Pavėluoti gimtadienio sveikinimai“ kūrėjų, agentūros „BM Boutique“, drąsus ir juokingas miesto komunikacijos tonas – ant populiarumo bangos.

„Vilnius yra identiteto kūrimo periode, todėl turizmui skatinti galima išbandyti atkreipiančias dėmesį kampanijas, drąsesnes priemones“, – pastebi A. M. Antanavičiūtė.

10-ojo dešimtmečio nostalgija Vilniaus atvirukuose puikiai pataiko į tai, ką diktuoja didžiausi pasaulio miestai ir prekių ženklai. Tik įvyksta keistų sankirtų, nes to laiko stilius, daiktai dar nėra išnykę: „Originalai vis dar rinkoje, o jau ateina nostalgijos banga.“

Kurdama ji ieškojo dešimtmečiais tą patį stilių išlaikančių atvirukų parduotuvėse. Teliko paryškinti, interpretuoti dizainą, negailint vizualinės ironijos, pavyzdžiui, dėmelio efekto.

„Šio laikotarpio ženklai dabar madingi kaip spalvoti, optimistiški, nors tuomet Lietuvoje subrendusiems žmonėms to jausmo gal ir nebuvo, – apie skirtingai matomą realybę vaiko ir suaugusiojo akimis kalba A. M. Antanavičiūtė. – MO parodoje dvidešimtmečiams buvo smagu ir juokinga pažiūrėti į tamagočius, o kam per keturiasdešimt – prisiminė sunkesnę nepriklausomybės pradžios kasdienybę.“

Vilniuje gyvenanti dizainerė, kurianti vizualinį erdvių identitetą, ilgą laiką dirbusi reklamos agentūroje, savo vaikystės rajoną – Šiaurės miestelį – laiko neblogai atspindinčiu dešimtąjį dešimtmetį. „Rajono kiemai, Kalvarijų turgus, Sporto rūmai, Neries pakrantė Žirmūnų zonoje, upės plažai – visiška 10-ojo dešimtmečio jausmo pramoga“, – vardija vilnietė.

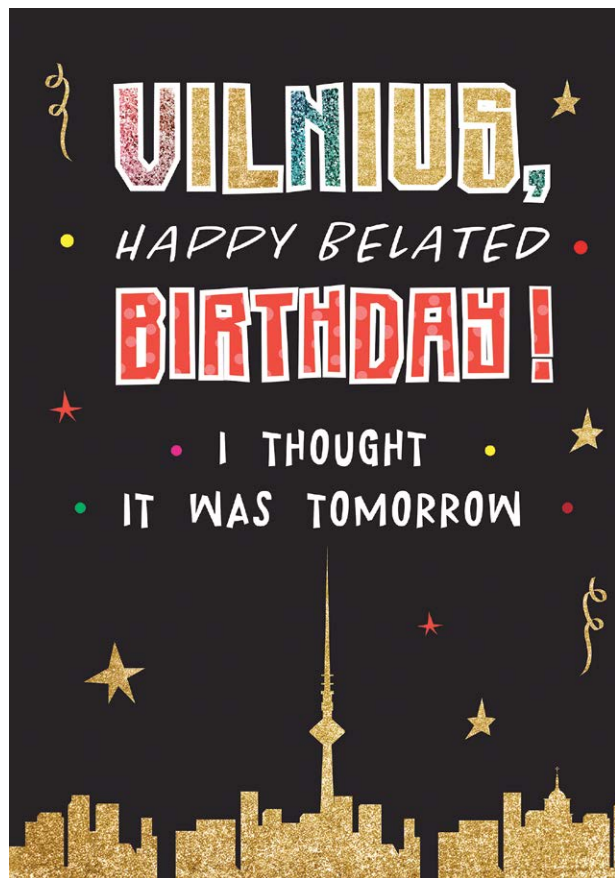
Vienas efektyviausių būdų, padedančių atkreipti užsieniečių dėmesį į Vilnių, – nebijoti aštrumo ir gebėti iš savęs pasijuokti. „Saviironija ir racionalus žvilgsnis į padėtį pasauliniame turizmo žemėlapyje jau tapo mūsų miesto vizitine kortele“, – sako „Go Vilnius“ direktorė Inga Romanovskienė ir priduria, kad nors jubiliejaus datą galima pamiršti, jo ŠVENTĖ bus įsimintina renginių, netikėtų sprendimų gausa.

Vėluojate pasveikinti Vilnių?

Ieškokite virtualaus atviruko
www.700birthdaycards.lt.
Popieriniai atvirukai laukia
Vilniaus turizmo informacijos
centre Pilies g. 2 arba
„International House Vilnius“
Konstitucijos pr. 3, 1 aukštas.

10-ojo dešimtmečio nostalgija Vilniaus atvirukuose pataiko į tai, ką diktuoja didžiausi pasaulio miestai. „Go Vilnius“ atvirukas.

Troškinys ir didikui, ir miestiečiui

Anželika Laužikienė

Vytautės Ribokaitės nuotraukos

Ar Vilnių galima pažinti pagal troškinio kvapą? Sekame paskui jį nuo šildančių troškinių, šimtmečiais kunkuliavusių kasdieniuose puoduose ir šventiniuose katiluose. Radvilos, jėzuitai, Bazilijonų vienuoliai kirtė troškinius. Juos virė garsūs Vilniuje Šumano restoranai, dabar troškinta bebriena vaišina restoranai „Lokys“. O Vilniaus gimtadienio proga kviečiame gaminti net du ŠVENTINIUS troškinius!

Radvilų virtuvėje

Kalbant apie Vilniui istoriškai būdingus troškinius, pirmiausia reikėtų paminėti Radvilas ir papasakoti apie jų virėjo aprašytą patiekalą, kurį dabar vadiname Radvilų troškiniu. Turint galvoje, kad jis užrašytas XVII amžiuje, daro įspūdį daržovių ir prieskonių gausa. Ragaudami šį patiekalą, daug kas negali patikėti, kad jame visai nėra bulvių. Jas atstoja pastarnokai, morkos ir ropės, o pagrindas, žinoma, – geras jautienos nugarinės ar kumpio šmotas, su-pjaustomas smulkesniais gabalėliais. „Nešvarus“ gyvulys kiaulė nepritiko didikų stalui. Be mėsos ir minėtų šakninių daržovių, į Radvilų troškinį dedama rūgščių obuolių, svogūnų, žaliųjų citrinų, o paskui – druska, kmynai, kuminai, pipirai, maltas gvazdikėlis. Štai jums ir XVII amžiaus dvaro virtuvė!

Jėzuitų virtuvėje

Nors mums gali atrodyti, kad vienuoliai maitinosi kukliai, jėzuitai išsiskyrė požiūriu, kad disciplina bus gera tik tada, jei bus gera virtuvė. Badu iškankintas kūnas nenaudingas dirbujantis didesnei Dievo garbei. Todėl jėzuitų vienuolyne XVII–XVIII amžiuje maistas buvo neprastas. Jų mėgstamas bigosas dažniau būdavo patiekiamas sekmadienio vakarienei.

Troškinių kunkuliavo ir Radvilų virtuvėse. Restorano „Lokys“ interjeras.

Patarškos troškinyš Vilniaus gimtadieniui.

Jau Radvilų virėjas jį savo užrašuose pažymėjo kaip „Jėzuitų bigosą“. Tai prabangus jautienos patiekalas, troškinamas Malvazijos ir baltajame vyne su razinomis, citrinomis, juodosiomis alyvuogėmis bei prieskoniais. Vincenta Zavadska savo receptų knygoje „Lietuvos virėja“ šį patiekalą supaprastina, ir jis XIX amžiaus viduryje tampa populiariu kukliau gyvenančių žmonių valgiu. Jautiena šiame recepte troškina kartu su raugintais kopūstais, o brangiųjų užsienio produktų nebelieka, išskyrus druską.

Bazilijonų vienuolyno virtuvėje

XVIII amžiaus pabaigoje bazilijonai valgė troškinį įdomeiu „verėščiakos“ pavadinimu. Tačiau receptą galima rasti tik vėliau, toje pačioje „Lietuvos virėjoje“. „Verėščiaka“ buvo gaminama keliais būdais. Populiariesnis galbūt buvo tas, kuriame baltosios dešrelės troškinamos aluje (skiestame vandenyje), su kepinta šonine ir svogūnais bei pakepintų miltų (maišytų su sultiniu) padažu. Paprasta ir sotu, gal todėl

daugelis XIX amžiaus autorių šį patiekalą mini kaip būdingą lietuviams, net stebisi, kad jį jie valgydavę tiesiog be saiko.

Žydų virtuvėje

Žydų ir Vokiečių gatvių kampe stovėjusiame name tarpukariu gyvavo du garsūs Vilniaus restoranai: menininkų pamėgtas „Velfkės“ ir vegetarizmo pradininkės, knygos autorės Fanios Levando, restoranas. „Velfkė“ svečius vaišino ne tik įdaryta lydeka, kepta žąsiena ar burokėliais su bulvėmis, bet ir troškintomis kepenimis ar čiolnu. Štai čiolnas ir yra riebios jautienos ar avienos troškinyš su morkomis ir svogūnais. Troškinamas šiltoje krosnyje per naktį, vėliau įdedama bulvių, pipirų, laurų lapelių ar džiovintų slyvų, razinų, cukraus.

Pas F. Levando vilniečiai mėgavosi gausybe lengvesnių valgių. Čia reikėtų paminėti žydiškąjį cimesą (Tzimes), kuriuo ji pradeda savo knygoje troškinių skyrį. Populiariausias cimesas su džiovintomis slyvomis, šiaudeliais

pjaustytomis morkomis, apvoliotomis miltuose. Gardinamas razinomis, sviestu ir cukrumi. Užpylus vandeniu viskas troškinama, kol morkos suminkštės. Sotu, skanu, vegetariška ir net pigu. Apskritai pas F. Levando daug daržovių troškinių, bet kai kurie mums atrodo keisti, pavyzdžiui, lietuviškoje virtuvėje neįprasta troškinti žalius agurkus. Visai kas kita – troškinti kopūstai ar bulvės, o F. Levando taip mėgstami kopūstai su ryžiais primena mums balandėlius.

Populiariausias cimesas su džiovintomis slyvomis, šiaudeliais pjaustytomis morkomis, apvoliotomis miltuose.

Šumano restorane

Kita populiari vieta, kur buvo galima gauti kažko troškinto, – Šumano restoranas. Tai ne garsaus kompozitoriaus garbei pavadinta vieta, o Izaoko Aronovičiaus Šumano šeimos verslas. Restoranas vasarą veikė Bernardinų sode, o žiemą – dabartinėje Šv. Jonų gatvėje. 1908 metų meniu yra įdomus troškintas patiekalas, pavadintas admirolo vardu – „Nelsono zrazai“. Mat tamsi jautienos nugarinė puode sluoksniuojama su svieste pakepintais svogūnais ir juodos duonos minkštimo gabaliukais bei džiovintais grybais ir bulvėmis. Viskas dedama į gilų puodą, o kai patiekalas baigtas, jis atsargiai išverčiamas į dubenį, kad nesusimaišytų sluoksniai. Jie priminė britų karinius burlaivius. Taip troškiny s gavo „Nelsono zrazų“ pavadinimą.

Čiurlionių namuose

M. K. Čiurlionis vienu metu gyveno ir Vilniuje, išlikęs jo sesers Jadvygos Čiurlionytės pasakojimas apie brolio kulinarinius gebėjimus. Atsiminimų knygoje ji rašo, kaip sykį Kastukas, taip meiliai Konstantiną vadino namiškiai, pats išvirė nuostabiai gardų troškinį. Pastebėjęs mamos susirūpinimą, kad negali savo vyriausiojo sūnaus gardžiu patiekalu palepinti – šeimai trūko pinigų, – nubėgo į daržą ir iš lysvių prirovęs morkų, burokų, svogūnų, petražolių ir salierų išvirė nuostabų troškinį. Visiems labai patiko: „Vos burnų ir liežuvių nenusiplikiname jį valgydami.“

Radvilų troškiny Vilniaus gimtadieniui

(Radvilų virėjo užrašinėje nebuvo nurodyta kiekio, tad reikia patiems improvizuoti pagal skonį.)

Reikės:

jautienos nugarinės arba kumpio
svogūnų
pastarnokų
morkų
ropių
žaliųjų citrinų
obuolių (rūgščių)
druskos, pipirų, kmynų, kuminų, maltų
gvazdikėlių

Eiga:

jautienos gabaliukus pakepinti su druska ir prieskoniais. Tuomet sudėti kubeliais supjaustytas kietesnes daržoves. Patroškinti, kol šios suminkštės. Vėliau sudėti svogūnus, tada – obuolius ir galiausiai, jau visai pabaigoje, citrinų griežinėlius.

Atkurti Vilniaus troškinių tradiciją

Virginija Sližauskaitė

Troškiny, dažniausiai laikomas perdėm paprastu patiekalu, gali turėti gausybę variacijų – būti jaukus ir naminis, šventinis ir gurmaniškas, netikėtai gardus, kai pagamintas ant laužo... Kiek skonių, spalvų ir gaminimo būdų! Pasidairykite ir paragaukite.

Gaminkime: patarškos troškiny Vilniaus gimtadieniui

Lietuviškos virtuvės istorijas pasakojančio, Stiklių gatvėje įsikūrusio restorano „Lokys“ šefė Rita Keršulytė-Ryčkova pastebi, kad troškinių tradicija Lietuvoje – gana apleista.

„Čia didžiausia kaltė tenka sovietmečiui, kurio metu įsivyravo nuomonė, kad troškiny – būdas mėsos atliekoms sunaudoti. Tad ir dabar retas lietuvis eina į restoraną valgyti troškiny – dažniau čia renkasi prabangius mėsos pjūvius ar ant grilio keptą mėsą. Namuose gaminame šiek tiek troškinių, bet dažniausiai naudojames receptais iš Azijos ar Lotynų Amerikos“, – teigia R. Keršulytė-Ryčkova.

Ir vis dėlto – ar troškiny s gali būti ŠVENTINIS patiekalas? R. Keršulytė-Ryčkova patikina: „Be abejonių. Geras troškiny s gaminamas lė-tai, kad būtų išgauti visų ingredientų skoniai. Reikia daug, o dažnai ir prabangių ingredien-tų – gero vynu, stipriųjų gėrimų, brangesnių prieskonių.“

Restorano, skaičiuojančio 50 metų istoriją, meniu visuomet vietą rasdavo troškinti pa-tiekalai – laukinio triušio troškiny s su karčiuo-ju šokoladu, briedienos troškiny s, jautienos befstrogenas, stirnienos troškiny s su alumi, šernienos troškiny s su duonos pluta. Šiuo metu galima paragauti bebrienos troškiny s su pomidorais ir pievagrybiais.

Aplink Vilnių netrūksta gražių vietų, kur galima užkaisti troškiny s katiliuką. Lauko darželio nuotr.

Restorano „Lokys“ šefė Rita Keršulytė-Ryčkova.
Vytautės Ribokaitės nuotr.

„Viduramžių Lietuvoje bebriena buvo valgoma net pasninko metu – gyvūnas iš vandens buvo laikomas ne mėsa, o žuvimi. Klientai mielai renkasi paragauti bebrienos ir nustemba, kad jos skonis primena gerą jautieną, nesijaučia žuvies poskonio“, – pasakoja R. Keršulytė-Ryčkova.

Paklausta, kokia yra gero troškinio paslaptis, restorano šefė netrunka atsakyti – geri ingredientai, ir čia kalbama ne apie mėsą: „Iš prabangios mėsos išpjovos gero troškinio nepagaminsi, nes ji stokoja skonio. Kita kalba, jei naudojamas kumpis. Jei reikia alkoholinių gėrimų nugarinimui, nesirinkite pigiausių: nugaravus lieka visi skoniai ir aromatai, o jų tikrai norime kuo daugiau ir kuo skanesnių. Kitas itin svarbus gero troškinio ingredientas

yra kantrybė – negalima skubinti procesų, viskas turi vykti lėtai ir ilgai.“

Istorinio įvykio – Vilniaus 700 metų jubilėjaus – proga restorano „Lokys“ komanda siūlo namuose pasigaminti patarškos (perlinės vištos) troškinį su miško grybais.

„Šis patiekalas mena mūsų istoriją ir tradicijas – Lietuvos didikų stalai per puotas nestokdavo paukštienos patiekalų nuo tetervinų iki ančių, o miško grybai – neatsiejama mūsų kultūros ir mitybos dalis. Patarškos mums primirštas paukštis, tačiau jų galima įsigyti gurmaniško maisto parduotuvėse. Mėsa sultingesnė ir skanesnė už vištieną, taip pat ir sveikesnė“, – pasakoja R. Keršulytė-Ryčkova ir dalijasi receptu.

Patarškos (perlinės vištos) arba vištienos troškinys Vilniaus gimtadieniui

Reikės:

partarška arba višta (1,5 kg)
300 ml vištienos sultinio
30 g džiovintų baravykų
40 g sviesto
30 g alyvuogių aliejaus
1 vidutinio dydžio svogūnas
2 česnako skiltelės
150 g voveraičių (tinka šaldytos)
150 g baravykų (tinka šaldyti)
4 šakelės šviežių čiobrelų
200 ml Marsalos vyno
80 ml riebios grietinės
petražolių

Eiga:

karštame sultinyje išmirkykite džiovintus

baravykus. Išmirkusius nusunkite ir nuspauskite, sultinį pasilikite.

Išimkite vidinius patarškos organus, ją supjaustykite ar sukarpykite į gabaliukus, nusauskite. Įkaitinkite gilią keptuvę su puse sviesto kiekio ir dalimi aliejaus. Patarškos gabaliukus, apibarstytus druska ir pipirais, apkepkite keptuvėje, kad visos dalys būtų gražiai apskrudusios. Apkeptus mėsos gabaliukus pasidėkite į šalį.

Tuose pačiuose riebaluose apkepkite smulkiai supjaustytą svogūną ir česnaką, kol suminkštės.

Supilkite likusį sviestą ir aliejų, sudėkite visus grybus ir kepkite, kol jie suminkštės. Padidinkite kaitrą, supilkite Marsalos vyną ir palaukite, kol nugaruos alkoholis (turi nebesijausti jo kvapo). Sudėkite atgal į keptuvę patarškos gabaliukus, užpilkite karštu sultiniu ir troškinkite ant silpnos ugnies uždengtą bent 25 min. Patikrinkite, ar mėsa minkšta ir iškepusi; jei taip, išgriebkite pataršką ir grybus, leiskite padažui nugaruoti ir sutirštėti, supilkite grietinėlę ir padažą užvirkite. Grąžinkite į puodą pataršką ir grybus, pabarstykite troškinį petražolėmis.

Išimkite vidinius patarškos organus, ją supjaustykite ar sukarpykite į gabaliukus, nusauskite. Įkaitinkite gilią keptuvę su puse sviesto kiekio ir dalimi aliejaus. Patarškos gabaliukus, apibarstytus druska ir pipirais, apkepkite keptuvėje, kad visos dalys būtų gražiai apskrudusios. Apkeptus mėsos gabaliukus pasidėkite į šalį.

Tuose pačiuose riebaluose apkepkite smulkiai supjaustytą svogūną ir česnaką, kol suminkštės.

Supilkite likusį sviestą ir aliejų, sudėkite visus grybus ir kepkite, kol jie suminkštės.

Padidinkite kaitrą, supilkite Marsalos vyną ir palaukite, kol nugaruos alkoholis (turi nebesijausti jo kvapo). Sudėkite atgal į keptuvę patarškos gabaliukus, užpilkite karštu sultiniu ir troškinkite ant silpnos ugnies uždengtą bent 25 min. Patikrinkite, ar mėsa minkšta ir iškepusi; jei taip, išgriebkite pataršką ir grybus, leiskite padažui nugaruoti ir sutirštėti, supilkite grietinėlę ir padažą užvirkite. Grąžinkite į puodą pataršką ir grybus, pabarstykite troškinį petražolėmis.

Istorinio įvykio – Vilniaus 700 metų jubiliejaus – proga restorano „Lokys“ komanda siūlo namuose arba gamtoje pasigaminti patarškos (perlinės vištos) troškinį su miško grybais.

Šildantis troškinys ant laužo

Iš Vilniaus širdyje įsikūrusio restorano keliaukime į miesto pakraščius, ten, kur nutilę miškai, ištuštėjusios ir nurimusios stovyklavietės. Leonardas Smilgevičius, Lauko darželio auklėtojas ir patyręs stovyklautojas, dalijasi, ką reikėtų žinoti užsimanius gardaus troškinio pasigaminti gamtoje.

Pasak L. Smilgevičiaus, aplink Vilnių netrūksta gražių vietų, kuriose galima patogiai stovyklauti – pasinaudoti įrengtomis oficialiomis laužavietėmis, suoliukais. Dar įdomiau paklaidžioti miškais ir įsikurti toliau nuo stovyklaviečių. Tačiau dera prisiminti keletą taisyklių.

„Laužą kurti galima tik oficialiose laužavietėse, kitu atveju būtina, kad ugnis būtų pakelta nuo žemės. Čia pasitarnauja specialūs prietaisai – kilnojamos kepsninės, dujinės krosnelės, – leidžiantys pasigaminti maisto beveik kaip namuose“, – pasakoja L. Smilgevičius.

Stovyklautojas primena, kad ugnis draugiška tol, kol gebame ją valdyti: „Jei radote laužavietę ir užsikūrėte ugnį, būtinai turi būti už jos priežiūrą atsakingas žmogus. Svarbu laikytis instrukcijų, užgesintų krosnelių jokių būdu iš karto neliesti, nes galima nusideginti įkaitusiu metalu. Baigdami stovyklauti prisiminkime – gamtoje viską reikia palikti geriau, nei radai.“

O ar tiesa, kad maistas gamtoje – skanesnis? L. Smilgevičius tik patvirtina – grynas oras, laužo kvapas bet kokį patiekalą paverčia ypatingu.

„Paprastam, skaniam troškiniui prireiks mėgstamų kruopų, daržovių, mėsos, prieskonių ir šlakelio riebalų. Labai greitai troškinį galima pasigaminti iš grikių kruopų – jas iš vakaro ar ryte užpylus vandeniu ir pabrinkinus, ant ugnies tereikės pašildyti. Daržovių – bulvių, morkų, paprikų, pomidorų – ant laužo itin ilgai virti nereikia, geriau jos tebūna traškios“, – pataria L. Smilgevičius.

Aplink sostinę esančius gamtos plotelius išnaršęs L. Smilgevičius pataria nenusivilti, jei pirmą kartą gamtoje gaminamas troškinys

nepavyks. „Gaminimas gamtoje kiek skiriasi nuo gaminimo namuose, tad rezultatai gerėja su praktika. Pradėkite pamažu – ant laužo užsivirkite arbatos. Kitą kartą, pavyzdžiui, išsikepkite kiaušinių. Įgudus ant ugnies galima ne tik troškinį išsivirti, bet net ir duoną išsikepti“, – teigia pašnekovas, drąsinantis į gamtą keliauti ir šaltuoju sezonu.

Stovyklavietės netoli Vilniaus: Elniakampio stovyklavietė Neries regioniniame parke, Skaisčio stovyklavietė Varnikuose, stovyklavietė prie Balto kalno šalia Kernavės.

Troškinio be mėsos? Prašom!

Grįžkime į žiemišką Vilnių, kurio gatvelėmis pasivaikščioję ir gal kiek sušalę rasime šiltu, kvapniu troškiniu vaišinančių vietų. Rinktis tikrai yra iš ko!

Kur?

Vieta

Šv. Ignoto g. 12-1

Kur?

Mažoji Himalaja
Vingrių g. 25A

Kur?

MO bistro
Pylimo g. 17

Žiemiškame Vilniuje sušildys vegetarinis troškinys. „Mo bistro“ nuotr.

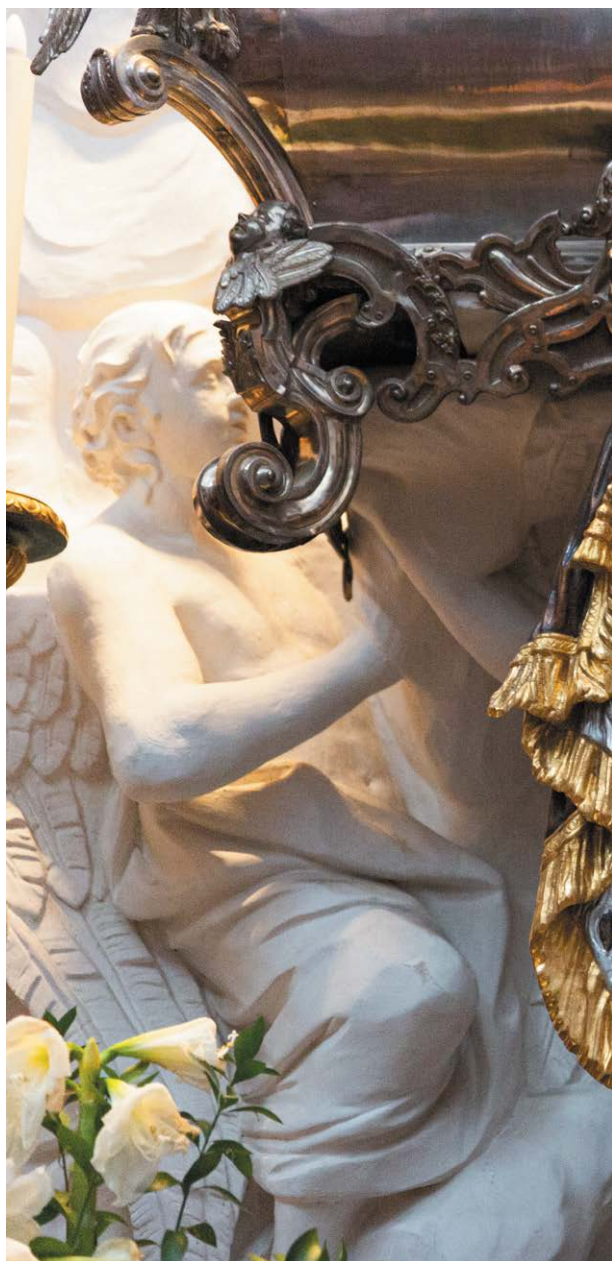

Po Vilnių legendų keliu

Maršrutą sudarė Karolina Koroliova-Barkova
Vytautės Ribokaitės nuotr.

Legendos ir pasakojimai Vilniuje kas kartą atgimsta iš naujo. Ar žinote, kokį karaliaus prašymą išpildė burtininkas Janas Tvardovskis? Kuo ypatingas šv. Kazimiero paveikslas, saugomas Vilniaus katedroje? O kur baroko epochos vilniečiai eidavo žiūrėti fejerverkų?

Kviečiame pasinerti į padavimų, stebuklų ir pamirštų istorinių asmenybių miestą mėgaujantis trumpu pasivaikščiojimu po senamiestį. Visą maršrutą rasite Neakivaizdinisvilnius.lt ir nemokamoje programėlėje „Neakivaizdinis Vilnius“.

Vilniaus katedros Šv. Kazimiero koplyčia turi ypatingą trirankį paveikslą.

Šv. Kazimiero paveikslo rankos

Katedros a. 2

54.68571618279901, 25.288266117471537

Vilniaus katedros Šv. Kazimiero koplyčia turi ypatingą paveikslą. Pagal legendą dailininkas, tapydamas karaliačio Kazimiero atvaizdą, nusprendė pakeisti jau nutapytos dešinėsios rankos, laikančios leliją, padėtį. Tačiau net storas sluoksnis dažų nesugebėjo jos paslėpti. Šis įvykis palaikytas stebuklu.

Įdomu tai, kad karalaitis skelbtas šventuoju net du kartus. 1521 metais iš popiežiaus rankų tai patvirtinančią bulę gavęs ir ją į Vilnių gabenti turėjęs vyskupas dar viešėdamas Italijoje susirgo ir mirė. Dokumentai dingę, karalaitis Kazimieras beatifikuotas tik 1602 metais.

Burtininko Tvardovskio bokštas

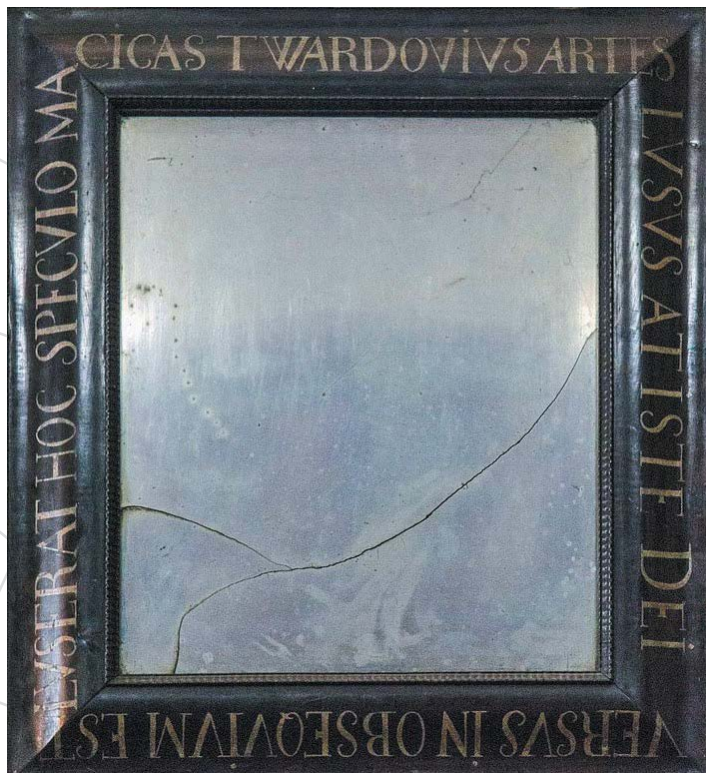
Arsenalų g. 1

54.68791266330972, 25.28956309105811

Senamiestyje galite rasti burtininko bokšto pamatus.

1547 metais įvyko slaptos Žygimanto Augusto ir Barboros Radvilaitės vestuvės, o po kelerių metų Barboros sielą nusinešė liga.

Žygimantas Augustas, nebegalėdamas kęsti sielvarto, kreipėsi į Janą Tvardovskį – dvaro burtininką ir astrologą. Anot legendos, magas pardavė sielą Šėtonui mainais už beribes žinias ir magiškų gebėjimus. Pasitelkęs magišką veidrodį, burtininkas iškvietė Barboros Radvilaitės dvasią, tačiau Žygimanto liūdesys nenurimo.

Tvardovskio bokštas neišliko. Užtat burtininko veidrodį saugomas Vengruvos bažnyčioje. Kelionių agentūros „Eskapada“ nuotr.

Baroko laikais fejerverkai dažniausiai poškėdavo ties arsenalu.

Pasak tyrėjų, J. Tvardovskio vardas pirmą kartą paminėtas Luko Gurnickio (lenk. Łukasz Górnicki), Žygimanto Augusto sekretoriaus, veikale. Iškart po karaliaus mirties burtininko buvo atsikratyta, mat jis žinojo per daug dvaro paslapčių. J. Tvardovskio veidrodis iki šiol saugomas Vengruvo mieste Lenkijoje.

Fejerverkai – baroko epochos pramoga

Arsenalas g. 3

54.68820737985242, 25.291482970601997

Baroko epochoje viena iš pagrindinių dvaro pramogų buvo fejerverkai. Vilniuje fejerverkai dažniausiai poškėdavo šalia

Neries, ties arsenalu. ŠVENČIŲ ar svarbių minėjimų proga griaudėdavo muškietų ir minosvaidžių salvės, o virš pastatų traškėdavo fejerverkų skleidžiami garsai.

Ši pramoga išpopuliarėjo XVIII ir XVIII amžių sandūroje kartu su parako ginklais. Ginklus, kaip ir fejerverkus, projektavo ir kūrė karo inžinieriai. Viena pagrindinių vietų mieste, kurioje dirbta su paraku, buvo Senasis arsenalas Žemutinės pilies teritorijoje.

Rašytiniuose šaltiniuose išliko 1754 metais Vilniuje vykusio fejerverko Augusto III vardinių proga aprašymas. Vaizdas buvo įspūdingas! Fejerverkų paruošimas reikalavo didelių investicijų ir tinkamo išsilavinimo – sprogstamos medžiagos galėjo sukelti gaisrą, tad reikėjo išmanyti jų projektavimą.

Kamuolinis žaibas įskriejo į daktaro Beco kambarį!

Kamuolinis žaibas Pilies gatvėje

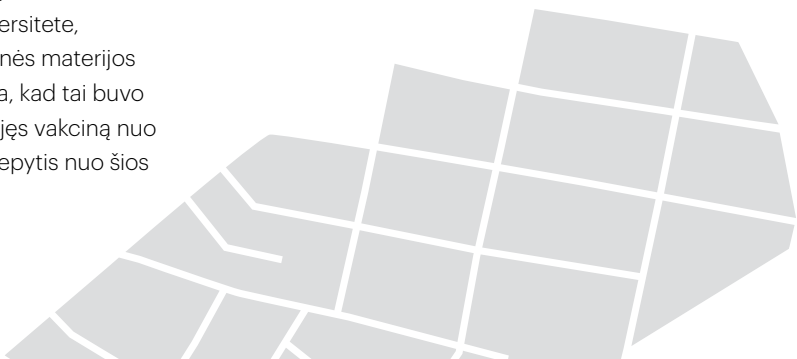
Pilies g. 22 (kiemelis)

54.682977314963814, 25.28928809678273

Pilies g. 22 kiemelis ypatingas ne tik tuo, kad jame XVIII amžiaus pab. buvo įkurtas pirmas botanikos sodas. Čia į Medicinos kolegijos pastatą 1824 metų rudenį įskriejo kamuolinis žaibas. Tai itin retas reiškinys, kurio fizikinė prigimtis vis dar ginčytina.

Pastate gyveno daktaras Augustinas Becas. Jis dirbo Vilniaus universitete, turėjo patologijos ir medicininės materijos profesoriaus laipsnį. Teigiama, kad tai buvo pirmas medikas Vilniuje, turėjęs vakciną nuo raupų ir skatinęs vietinius skiepytis nuo šios užkrečiamos ligos.

Lemtingą dieną miestą apėmė milžiniška audra, po senamiestį klaidžiojo kamuolinis žaibas. Manoma, kad žaibą į daktaro kambarį pritraukė dėžutė su metaliniais chirurginiais įrankiais. Galingas žaibas ne tik sukėlė gaisrą, bet ir ištirpdė komodoje saugotas sidabrines monetas!

Šūvio žymė Švč. Mergelės Marijos rankovėje

Aušros Vartų g. 14

54.67443194658101, 25.289501940632338

Kalbant apie Vilniaus stebuklus, neįmanoma praleisti garsaus Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos Gailestingumo Motinos paveikslo. Net caro valdžia, ardydama gynybinę miesto sieną, nedrįso šio paveikslo judinti, ir miesto vartai liko sveiki.

Apie vieną iš paveikslo stebuklų byloja nedidelė užlopyta skylutė, matoma ant dešinės Švč. Mergelės Marijos rankovės aptaiso skardoje. Sklinda legenda, kad Vilniuje XVI amžiuje siautėję Švedijos kareiviai vaikė vietinius, neleido jiems melstis prie šventojo paveikslo. Vienas net šovė į paveikslą! Jo metaliniame apsiauste iki šiol galima pamatyti šūvio žymę.

Už šventvagišką šūvį kariai sulaukė atpildo: jiems ramiai besišildant prie ugnies šalia vartų netikėtai nutrūko milžiniškos geležinės durys ir nuvirto ant jų.

Ar surasite šūvio paliktą žymę Švč. Mergelės Marijos Gailestingumo Motinos paveiksle?

Šv. Onos bažnyčia Paryžiuje: alternatyvi Vilniaus suvenyro istorija

Greta Babarskaitė

Julijus Balčikonis

Ką įsivaizduojate išgirdę žodį „suvenyras“? Saulėlydžių paveikslai, aplipdyti gintarais, sprindžio dydžio Eifelio bokštas, o gal magnetukas su Šventos Onos bažnyčia? Kad ir koks pirmasis vaizdinyt kilo jums, jis susijęs su aplankyta vieta. Išties smagi fenomenologinė magija: plastikinis niekutis įjungia laiko mašiną ir akimirksniui sugrąžina į praeities patirtį.

Žodis „souvenir“ aptinkamas XI amžiaus šaltiniuose senąja prancūzų kalba – daiktavardis, vartojamas apibūdinti „kažką, esantį prisiminimuose“. Ilgainiui jis virsta veiksmažodžiu, reiškiančiu ir „atsiminti“, ir „išsaugoti prisiminimą“, ir „priminti“. Labiausiai tikėtina, kad prancūzai pritaikė lotynų kalbos žodį „subvenire“, antikos tekstuose vartotą „kilo mintis“ arba „kilo prisiminimas“ kontekste. Mums pažįstama

reikšmė šis žodis pirmą kartą užfiksuotas britų antikvaro ir rašytojo Jameso Douglasso trumpų esė rinktinėje „Travelling Anecdotes Through Various Parts of Europe“, išleistoje 1782 metais. Būtent joje suvenyru vadinamas smulkus daiktas, telpantis į kelionę susiruošusios ašarojančios merginos kišenėje.

Tačiau istoriškai vargu ar galima apsiriboti mažumo reikšme. Juk kelionės neapsunkinančių suvenyrų gamyba yra santykinai vėlyvas istorinis reiškinys, atsiradęs XIX amžiaus viduryje. Suvenyrų prototipais galime laikyti medžiokių trofėjus, šventų ir visai nešventų karų grobius bei kolonijinės ekspansijos pradėtas kultūrinių vertybių bei meno dirbinių „keliones“. Suvenyrų pirmtakai puošdavo karalių menes, nuguldavo į egzotinių įdomybių kunstkameras ar tapdavo aukso bei krioštolo altoriuose saugomomis šventomis relikvijomis.

Vienas įdomiausių ne tik nemažų, bet ir nematerialių suvenyrų pirmtakų yra pačioje Vilniaus širdyje. Tai – Šv. Onos bažnyčia. Pastatyta XV–XVI amžiaus sankirtoje kaip Šv. Bernardino bažnyčios ansamblio koplyčia, savo žvaigždės valandos sulaukia tik 1812 metais, kai Napoleonas užsigeidžia ją ant delno parsinešti į Paryžių. Arba 1856-aisiais, jei laikysime, kad Napoleono užgaida yra viso labo poetiška miesto legenda, užrašyta istoriko Adamo Honorio Kirkoro „Pasivaikščiojimuose po Vilnių“.

Meno istorijos pamokose moksleiviams į galvas kalama legendos poetika: Šv. Onos bažnyčios liepsnotosios gotikos stiliaus fasadas ir santykinis mažumas kuria trapius grožio, lengvumo įspūdį. Apžavėtas tokio neįprasto reginio, didysis karvedys įsigeidžia pastatą pasisavinti – koks puikus architektūrinis komplimentas! O jeigu ši legenda visai ne romantiška, o šiek tiek pašaipūniška? Gal imperatorius, garsėjęs žemu ūgiu ir liepsningu temperamentu, pasijuto milžinu prieš miniatiūrinę

Napoleonas prie Šv. Onos bažnyčios. Jonas Kuzminskis, popierius, medžio raizgys, 23 x 19.
Lietuvos meno pažinimo centro „Tartle“ kolekcija.

Šv. Onos bažnyčios suvenyriškumas. „Mid Century Modern Pickers Vilnius“ nuotr.

bažnytėlę? Gal jis nusistebėjo ne tik tuo, kad Vilniuje „lenkai visai ne tokie kaip Varšuvoje“, bet ir bažnyčiomis vadinami pastatai yra žymiai kuklesni ir mažesni už kai kurias Prancūzijos ar Lenkijos koplyčias?

Įsivaizduokime – „Šią bažnyčią aš ant delno nusineščiau į Paryžių!“ – realaus pagrindo turėjęs planas. Napoleono armija su savo inžinerine patirtimi Vilniuje galėjo nesunkiai pakartoti tai, ką prieš dešimtmetį ištaisė Egipte: supjaustė gabalais Luksoro obeliską ir daugybę kitų Egipto kultūros paminklų, supakavo juos kaip dovanas ir išplukdė į Prancūziją. Būtų pakakę sunumeruoti Šv. Onos bažnyčios plytas ir išardyti kaip lego konstruktorių.

Fantazuokime toliau – jei Šv. Onos bažnyčia būtų tapusi subtiliu Napoleono suvenyru iš Vilniaus, kur ji būtų pastatyta? Nedidelis

pastatas drąsiai būtų tilpęs po Triumfo arka kaip centrinė puošmena. Tačiau tai tik mastelio iliustracija – estetai prancūzai tikrai būtų parinę jaukią, dydžiu neslegiančią erdvę. Galbūt Šv. Onos bažnyčia svajingai rymotų Per Lašezo kapinių žalumoje? Raudonplytis statinys dailiai atrodytų ir greta pastatų komplekso Vogėzų aikštėje. O gal Vilniaus laimikis būtų sulaukęs impresionizmo bangos ir įsitaistytų tapytojų paveiksluose greta Sen Lazaro geležinkelio stoties? Gal šiandien Monmartro atvirukų stovuose tarp Švč. Jėzaus Širdies bazilikos ir Mulen Ružo kompozicijų aptiktume ir atviruką su *Église-rouge*, *Petite église polonaise*, *Chapelle de Saint-Anne*, ar kaip nors kitaip perkrikštytu karo grobiu?

O jei Napoleonas suvenyrą pasilaikytų sau? Pavyzdžiui, pastatytų Šv. Onos bažnyčią Fontenblo pilies vidiniame kieme ir naudotų

kaip asmeninę koplyčią. Nebevaizduotume jo kaip išvaduotojo, galėjusio žymiai sutrumpinti carinės priespaudos metus, bet kaltintume dėl Vilniaus apiplėšimo. Reguliariai siųstume peticijas Prancūzijos kultūros ministerijai ir UNESCO, panašiai kaip graikai rašo peticijas Britų muziejui dėl Partenono skulptūrų grąžinimo.

Pakrikusi prancūzų armija po nesėkmingai pasibaigusio žygio į Rusiją būtų galėjusi atsikratyti sunumeruotomis figūrinėmis plytomis kaip nereikalingu balastu kur nors Pietų Lenkijoje. Vietiniai jas išsinešiotų ir užkamšytų trobų bei tvartų sienas, o vietinis ekscentriškas šlėkta iš figūrinių plytų pasistatytų imponantišką neoromantinį dvarelį.

Tačiau net ir iš tokios beviltiškos įsivaizduojamos istorijos galėtų gimti šis tas įdomaus, jei koks nors tarpukario Lenkijos šviesuolis būtų ėmęs ardyti tuos tvartelius ir dvarelius, rekonstruotų *Église-rouge*. Gal šiandien bažnyčia stovėtų po Varšuvos nacionalinio muziejaus stogu, sudėliota iš likusių plytų it Pergamono altorius Berlyne? Tik, žinoma, neturint tikslų vaizdinių šaltinių, galėtų gimti architektūrinis Leibnizo vienas ar siurrealistų išpopuliarinto stalo žaidimo „Išskirtinis lavonas“ rezultatas: atsitiktine tvarka sujungtų architektūrinių elementų dėlionė.

Kelkime į alternatyvią šiandienos realybę. Lietuva prisibeldžia į UNESCO vartus, peticijos suveikia, prancūzai arba lenkai broliškai grąžina mums suvenyrų kelis amžius išbuvusį architektūrinį paminklą. Kur jį statytume? Šv. Onos bažnyčios vietoje jau galėjome spėti pastatyti kitą koplyčią ar praplėsti bernardinų vienuolyną. Jei per istorinį stebuklą vieta liko tuščia,

sovietmečiu čia tikrai būtų nutūpęs Vilniaus Dailės akademijos priestatas, platus Maironio gatvės bulvaras arba dar vieni vartai į Bernardinų sodą.

Jeigu atgautai Šv. Onos bažnyčiai reikėtų grįžti į buvusią vietą, kiltų karštų diskusijų. Ar galima siaurinti gatvę, iškirsti keletą medžių? Jokių būdu! Vilniaus miesto savivaldybė imtųsi iniciatyvos rasti naują sklypą, įtrauktų kultūros atstovus, architektūros istorikus ir įvairiausio plauko ekspertus. Nenorint keisti šimtmečiais nusistovėjusio Vilniaus senamiesčio peizažo, bandant įtikti visiems Seimo komitetams bei nuomonės formuotojams, būtų pasiūlyta Šv. Onos bažnyčią atstatyti... Paupio rajone. Projektas laimėtų bent keletą architektūros konkursų, taptų turistų traukos objektu ir įkvėptų madingų suvenyrų liniją su atstatytos bažnyčios po stikliniu gaubtu, saugančiu nuo atmosferos poveikio, atvaizdu.

Ką mums pasakoja šis vaizduotės eksperimentas? Greičiausiai dar kartą patvirtina nepatikimos atminties fenomeną. Ir senovės lotynų žodį *subvenire* savaip interpretavę viduramžių prancūzai, ir galbūt Šv. Onos bažnyčią fetišizavę, o galbūt visai ja nesidomėjęs Napoleonas yra kažkur tarp žinojimo ir įsivaizdavimo.

Daugiau

Vilniaus muziejaus Vokiečių g. 6 parodoje „Vilniaus suvenyrai“ nuo sausio 27 d.

www.vilniausmuziejus.lt

Einam į Vilniaus gimtadienį?

Muzika, menai

Sausio 25–28 d.

Vilniaus gimtadienio šventė ir šviesų festivalis

[vairiose vietose]

Tamsoje šviesa! 700-ojo gimtadienio ŠVENTĖ įžiebs Vilniaus šviesų festivalį ir pradės kitus įspūdingus gimtadienio renginius. Vilniaus šviesų festivalis – ryškiausias Vilniaus gimtadienio renginys, kai miestą nušvies daugiau nei tūkstančiai gimtadienio žvakučių. Šviesų instaliacijos Vilniaus senamiestyje, jo gatvelėse ir skveruose įkvėps gyvybės, sušildys šaltą viduržiemį, išryškins miesto architektūrą ir vilios į sostinę užsienio svečius.

www.lightfestival.lt

Sauliaus Žiūros nuotr.

Sausio 26 d.

Patyriminė paroda „Muzika Vilniui. 7 istorijos“

Kompozitorių namai, A. Mickevičiaus g. 29

Kas sieja vienus ryškiausių pasaulio kompozitorių ir Vilnių? Patyriminėje parodoje pristatomos projektui „Muzika Vilniui“ kursiančių kompozitorių asmenybės, jų kūrybos pasauliai. Kiekvienas parodos elementas – tai atskira istorija, kviesianti ne tik į artimesnę pažintį su kūrėjais, bet ir su jų pasirinktomis sostinės erdvėmis, kuriose ir skambės specialiai sukurti kūriniai.

www.700vilnius.lt

Sausio 18 d.

Vladimiro Tarasovo koncertas „Vilniaus pokeris MO muziejuje“

MO muziejus, Pylimo g. 17

Pasižymėkite kalendoriuose išskirtinį įvykį: MO muziejaus didžiosios parodos „Vilniaus pokeris“ ir Vladimiro Tarasovo Vilniui 700-ojo jubiliejaus proga dovanojamo kūrinio DRUMMING pristatymą. Ričardo Gavelio romane „Vilniaus pokeris“ miesto laisvė persipina su nuo džiaz muzikos neatsiejama improvizacija.

www.mo.lt

Sausio 23 d.

Vilniaus performanso meno bienalė

LNOBT Didžioji salė, A. Vienuolio g. 1

2023 metų vasarą vyksianti pirmoji Vilniaus bienalė prasidės įvadinio renginiu – specialiai šiai progai ir vietai sukurtu menininkės Emilijos Škarnulytės performansu. Taip pristatomas pirmasis šiuolaikiniam performanso menui skirtas renginys, organizuojamas galerijos „Meno niša“. Jis yra oficiali „Vilnius 700“ programos dalis. Pagrindinis festivalio dėmesio centras yra miestas – Vilnius, tačiau ir miestas *per se* kaip žmogaus sukurta ir žmonių dominuojama aplinka, kurią dalijamės su kitomis gyvybės rūšimis, kur sugyvena ir persikloja istorijos.

www.vilniusbiennial.com

Sausio 28 d.

Filmo „Vilniaus pokeris“ anonso pristatymas ir džiaz koncertas

Vieta bus patikslinta prieš renginį

Lapkričių Vilniuje nuaidėjo unikalūs „Vilniaus pokerio“ kino koncerto garsai. Naujasis Donato Ulvydo filmas prasidėjo taisyklės ir rutiną kvestionuojančio Ričardo Gavelio romano kontekste. Nors romano siužetas devintajame dešimtmetyje, kūrėjai filmo veiksmą perkėlė į šią dieną. Abejingų kino koncertui neliko, o visi norintys netilpo. Pirmieji tą dieną užfiksuoti kino kadrai žiūrovams atskleidžiami sausio 28 dieną. Juos lydi kompozitorių Kipro Mašanausko ir Jievaro Jasinskio būtent šiam filmui kurta muzika, gyvai atliekama profesionalaus džiaz muzikantų orkestro „Vilnius JAZZ Ensemble“.

www.700vilnius.lt

Viganto Ovadnevo nuotr.

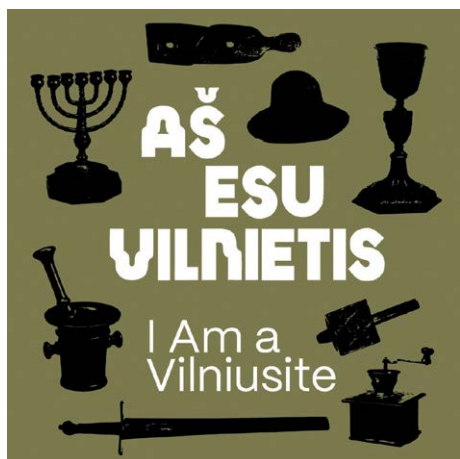
Nuo vasario 4 d.

Šiuolaikinio meno pažinimo iniciatyva SU-MENĖK

Vilniaus muziejai ir galerijos

Šiuolaikinio meno pažinimo iniciatyva SU-MENĖK jau ketvirtą kartą kviečia vasario savaitgaliais pamatyti, pažinti ir pajusti šiuolaikinį meną. Vilniaus jubiliejaus proga SU-MENĖK iniciatyvoje dalyvauja išskirtinai daug dalyvių – daugiau nei 40 šiuolaikinio meno erdvių! Bus edukacinių veiklų, ekskursijų, o keliaudami SU-MENĖK maršrutu apsilankysite ne tik meno erdvėse, bet ir stabtelėsite prie mieste esančių meno objektų.

www.sumenek.lt

Lietuvos nacionalinio muziejaus nuotr.

Parodos

Gruodžio 14–rugpjūčio 27 d.

„Aš esu vilnietis“

Istorijų namai, T. Kosciuškos g. 3

Lietuvos nacionalinis muziejus kviečia pasinerti į 700 metų laikotarpį aprėpiantį 50-ies istorijų pasakojimą, besisukantį aplink Vilnių ir vilniečius.

www.lnm.lt

Sausio 25–rugpjūčio 27 d.

„Gedimino laiškas Vilniuje“

Gedimino pilies bokštas, Arsenalo g. 5

Nė vienas originalus Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiškas nėra išlikęs, todėl Rygoje netrukus po laiško gavimo padarytas nuorašas yra autentiškiausias Vilniaus miesto gimimą liudijantis dokumentas. Jo nuorašą Lietuvos nacionalinis muziejus kartu su Lietuvos nacionaliniu dailės muziejumi atveža į Lietuvą. Kartu su eksponuojamu laišku veiks

paroda, interaktyviai pristatanti šių laiškų reikšmę.

www.lnm.lt

Sausio 25 d.

Parodos ir Vilniaus diena Valdovų rūmuose

Valdovų rūmai, Katedros a. 4

Ką žinote apie Vilniaus miesto pradžią? Vilniaus jubiliejaus proga atraskite „Vilniaus iki Vilniaus“ istorijos laikotarpį parodoje „Gedimino miesto aušra. Seniausias Vilniaus medinis pastatas ir unikaliausi jo radiniai“. Pamatysite prieš 750 metų Pilies kalno pašlaitėje stovėjusio pastato fragmentus, išsaugojusius nežinomo valdovo aplinkos asmens daiktus.

Bus pristatoma 3D projekcija, virtualiojoje realybėje atkurianti tikrąjį Gedimino laikų bokštą ir jo virsmo Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmais istoriją.

Vilniaus dieną šventinėse edukacijose vaikai susipažins su Vilniaus pilių istorijos pradžia.

www.valdovurumai.lt

Sausio 27–liepos 2 d.

„Vilkas, bokštas ir sporto rūmai. Vilniaus suvenyrai“

Vilniaus muziejus, Vokiečių g. 6

Linksma jubiliejinė paroda kvies pažinti miestą per jo suvenyrus: kaip anksčiau ir dabar pristatome Vilnių sau ir kitiems? Nepasiklyskit vilkų, Kristoforų ir Gedimino pilių suvažiavimuose, gotikinių, barokinių ir televizijos bokštų miškuose!

www.vilniausmuziejus.lt

Literatūra

Vasario 23–26 d.

Vilniaus knygų mugė

LITEXPO, Laisvės per. 5

23-iosios Vilniaus knygų mugės tema – „700 eilučių laisvei“, įprasminanti dvi šiandien itin reikšmingas aktualijas: Europoje vykstančią kovą už laisvę ir 700-ąjį mūsų sostinės gimtadienį.

Lankytojai bus vėl kviečiami pasinerti į naujausių ir jau klasika tapusių literatūros kūrinių pasaulį, susipažinti su ukrainiečių ir kitų šalių autorių darbais, susitikti su kūrėjais.

www.litexpo.lt

Kinas

Nuo 2022 m. gruodžio 16 d.

700 Vilniaus metų. Kelionė laiku su prof. Alfredu Bumblausku.

Vilniaus kino teatrai

Režisierius Andrius Lygnugaris leis pajusti kelionę laiku. 7 dokumentinio filmo dalys skirtos kiekvienam Vilniaus šimtmečiui, per kuriuos lydės istorikas, profesorius Alfredas Bumblauskas. Jis ne tik šio filmo pasakotojas ir scenarijaus bendraautoris – profesorius išbandė ir aktorius duoną: suvaidino vieną iš personažų atkuriamosiose scenose.

Istorija

Sausio 26 d.

Paskaita „Gedimino laiškai – Vilniaus gimimo liudijimas“

Lietuvos nacionalinis muziejus, Arsenalo g. 3

Norisi labiau pažinti Gedimino diplomatiją? Lietuvos nacionalinis muziejus kartu su Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu tęsia paskaitų ciklą „Istorijos miestui ir pasauliui“. Apie tai, ką Gediminas rašė, o ką nutylėjo, apie Geležinį vilką ir archeologų darbus papasakos dr. Darius Baronas.

www.lnm.lt

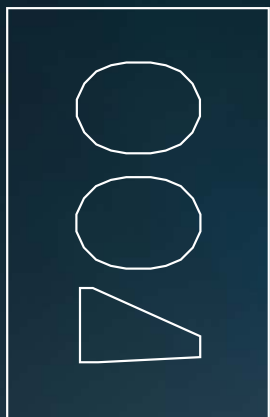
Atraskite patys

Spektaklis „Juoda–balta“ Vilniaus televizijos bokšte; scenos meno festivalis vaikams KITOKS'23; du filmai „Skalvijoje“: Alanto Grikevičiaus „Laikas eina per miestą“ (1966), jo įkvėptas Eitvydo Doškaus „Čia buvo Vilnius“ (2022) ir kiti Vilniaus 700 metų šventei skirti renginiai.

Daugiau

www.700vilnius.lt

www.vilnius-events.lt

Vilnius 700

VILNIUS: 700 METŲ JAUNAS

2023 m. sausio 25-ąją išmuš jubiliejaus
valanda – švęskime kartu!

Daugiau informacijos www.700vilnius.lt

Vilniaus eglės

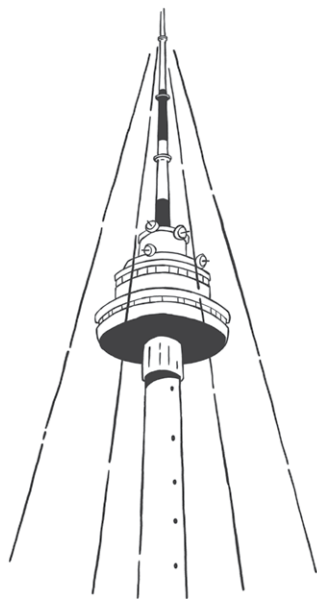
Robertas Nevecka

GIMTADIENIO EGLĖ
PRIE KATEDROS

BRUTALISTINĖ
ŽIRMŪNŲ EGLĖ

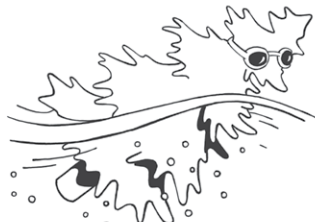
KOLOSALINĖ
KAROLINIŠKIŲ
EGLĖ

VAIKŲ PUOŠTA
NAUJININKŲ EGLĖ

UŽUPIO
BOHEMOS EGLĖ

PLAUKIOJANTI
LAZDYNŲ BASEINO EGLĖ

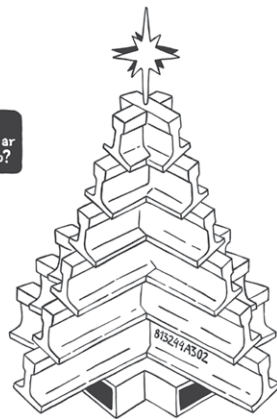
STOTIES
RAJONO EGLĖ

VANDENS PARKO
MAORIŲ EGLĖ

EGLĖ PRIE
„ŠMC KAVINĖS“

GELEŽINKELIEČIŲ
EGLĖ

Itališkai

Buone feste.

[Buone feste]

Romų kalba

Tejaven da svenki tumenge bahtale.

[Tejaven da svenki tumenge bahtale]

Ukrainietiškai

Веселих свят!

[Veselych svyat]

Baltarusiškai

Вясёлых святаў!

[Viasiolych sviataў]

Rusiškai

Весёлых праздников!

[Vesiolych prazdnikov]

Vokiškai

Frohe Festtage!

[Froe Festage]

**Neakivaizdinis
VILNIUS**

www.neakivaizdinisvilnius.lt

FB: Neakivaizdinisvilnius

IG: neakivaizdinis_vilnius

Leidiny s apie mažia u atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAI: Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

TEKSTŲ AUTORIAI: Donatas Jokūbaitis, Jurgita Ogulevičiūtė-Guehlke, Denis Vėjas, Akvilė Kavaliauskaitė, Gintarė Aukselytė, Viktorija Žižiūnienė, Anžėlika Laužikienė, Virginija Sližauskaitė, Karolina Koroliova-Barkova, Greta Babarskaitė, Julijus Balčikonis

VIRŠELIS: Miglės Vasiliauskaitės dizainas

TURINYS: AUKSO ŽUVYS

TURINIO REDAKTORĖ: Rugilė Audėnienė

MAKETAS: Vilma Černiauskaitė

KALBOS REDAKTORĖ: Sandra Balžekaitė

TIRAŽAS: 10 000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X